

'Op naar een duurzame economische ontwikkeling van de regio Rijnstreek'

Onderzoeksresultaten
'Kracht van de Rijnstreek'

Januari 2010

Gemeente
Alphen aan den Rijn

V·O·A
Vereniging van Ondernemingen in Alphen aan den Rijn e.o.

Voorwoord

Voor de zomer van 2009 raakten wij in gesprek over de economische ontwikkelingen in onze regio. Niet verwonderlijk, gezien de bijzondere economische omstandigheden waarmee ook onze regio sinds de financiële crisis eind 2008 te maken heeft. We bleken alle vier behoefte te hebben aan een beter onderbouwd beeld hoe de regio presteert in economisch opzicht. En natuurlijk vooral ook in de kansen die de regio biedt. We hebben de handen ineen geslagen en samengewerkt om tot een gedegen beeld te komen van de economische kracht en prestatie van de regio.

We hebben het onderzoek echter niet beperkt tot een analyse van de economie. We geloven dat om succesvol te zijn, duurzaam ondernemen een steeds belangrijker factor wordt. De investeringsbereidheid onder ondernemers in de regio is groot, zo blijkt uit het onderzoek. En ook vanuit de overheid worden nieuwe mogelijkheden gecreëerd voor vernieuwing en economische groei. Denk bijvoorbeeld aan de Oude Rijn Zone. Als we gezamenlijk de beschikbare middelen op duurzame wijze inzetten, dan leidt dat niet alleen tot verdere economische groei, maar versterken we daarmee ook de natuurlijke kwaliteiten van het Groene Hart, waar we in mogen wonen en/of werken.

Graag willen we iedereen bedanken die bijgedragen heeft aan dit onderzoek: de bijna 400 ondernemers die de MVO-enquête hebben ingevuld, de 40 gerenommeerde ondernemers en beleidsmakers die geparticipeerd hebben in één van de twee workshops. En natuurlijk Willem van der Velden en Cynthia Briesen van Kennis en Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland die het onderzoek hebben uitgevoerd en deze rapportage hebben opgesteld; en Evelien Olders, Rabobank Rijnstreek, die als projectmanager een belangrijke rol heeft gespeeld bij dit onderzoek en alle activiteiten die daar omheen georganiseerd worden.

De Rijnstreek is een economisch sterke en dynamische regio met volop mogelijkheden voor verdere ontwikkeling. Wij hopen dat dit onderzoek een bijdrage levert aan een duurzame economische ontwikkeling van deze regio.

Joop Maat, Gemeente Alphen aan den Rijn
Bastiaan de Roo, Kamer van Koophandel Den Haag
John Vermeer, Vereniging van Ondernemingen in Alphen aan den Rijn e.a. (VOA)
Heidi van Woudenberg, Rabobank Rijnstreek

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Onderzoekopzet	4
Conclusies en aanbevelingen.....	6
Top 10.....	14
Hoofdstuk 1: Economische Thermometer	15
1.1 Algemeen beeld.....	15
1.2 Over de thermometer.....	16
1.3 De economie van de Rijnstreek	17
1.4 Thermometerstand	26
1.5 Economische groei	28
1.6 Economische kracht	30
Hoofdstuk 2: Duurzame ontwikkeling van de lokale economie.....	32
2.1 Stand van de ruimtelijke kwaliteiten Alphen a/d Rijn, Rijnwoude, Zoeterwoude	32
2.2 Oude Rijnzone.....	42
2.3 Ontwikkelingsplannen voor Alphen aan den Rijn	45
Hoofdstuk 3: Duurzaamheid in bedrijfsvoering	47
Bijlagen.....	51
Geraadpleegde bronnen	51
SWOT	53
Bedrijventerreinen.....	55
Groene Hart gemeenten.....	57
Emissieregistratie.....	58
Responsverantwoording	59

Inleiding: Het Groene Hart als unieke vestigingsplaats in de Randstad

Het Groene Hart is gelegen tussen de vier grote steden van de Randstad: Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Den Haag. Vanwege de centrale ligging in de Randstad is het Groene Hart een uitstekende vestigingsplaats voor bedrijven. Het bedrijfsleven speelt een belangrijke rol voor de lokale, regionale en landelijke economie. Daarnaast biedt het ook een goede werkgelegenheidsfunctie voor inwoners uit de regio. Om deze belangrijke rol van het bedrijfsleven te behouden, dienen zij de ruimte en mogelijkheden te krijgen om economisch te kunnen groeien. Echter, economische groei en het behoud van het landschap kunnen op gespannen voet met elkaar staan. We willen al het goede uit beide werelden: een sterke economie en een mooie omgeving waarin we kunnen werken, wonen en recreëren. Maar waar staan we nu eigenlijk? En hoe kunnen we dit bewerkstelligen? Om deze vragen te beantwoorden is dit onderzoek tot stand gekomen vanuit een initiatief van Rabobank Rijnstreek, de Kamer van Koophandel Den Haag (kantoor Alphen aan den Rijn), gemeente Alphen aan den Rijn en de VOA (de ondernemersvereniging van Alphen aan den Rijn). Gedurende de onderzoeksperiode is er tevens afstemming geweest met de ondernemersverenigingen en de gemeenten in het onderzoeksgebied.

Naast het bewerkstelligen van lokale economische groei is gekozen om het thema 'duurzaamheid' in het onderzoek mee te nemen. Duurzaamheid is de laatste jaren een hot topic waar op internationaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau veel over gesproken en geschreven wordt. Duurzaamheid en duurzame ontwikkeling zijn termen die vaak door elkaar worden gebruikt en van oorsprong een ecologisch karakter hebben. Het heeft betrekking op het onttrekken van grondstoffen die niet onuitputtelijk zijn en die van belang zijn voor onze welvaart. De natuur heeft echter maar een beperkte opnamecapaciteit. Duurzame ontwikkeling in een gebied betekent een balans kunnen vinden tussen economische, ecologische en sociale belangen, ook wel de triple P genoemd: people, planet, profit. Om hierin balans te vinden is een gezamenlijke inzet van de overheid, maatschappelijke organisaties, bedrijven en consumenten nodig.

Van het bedrijfsleven wordt vanuit deze triple P-gedachte verwacht dat zij niet alleen de focus legt op een hoger bedrijfsrendement, maar tevens rekening houdt met wat voor gevolgen hun bedrijfsactiviteiten hebben voor de omgeving en het milieu op de korte termijn, alsmede in de toekomst. Een uitdaging voor het bedrijfsleven! Temeer daar steeds meer bedrijven die duurzaam ondernemen, zich ontwikkelen tot bedrijfseconomisch zeer succesvolle bedrijven.

Ondernemers geven aan duurzaam ondernemen belangrijk te vinden, maar de weg daar naartoe is vaak nog wat hobbelig. In dit onderzoeksrapport wordt daarom ingegaan op hoe ondernemers in de Rijnstreek presteren op het gebied van duurzaam ondernemen. En hoe zij hiermee hun concurrentiekracht kunnen versterken.

Onderzoeksopzet

De Rijnstreek is een regio binnen het Groene Hart. Aangezien er vanuit diverse bronnen wordt geschreven over de Rijnstreek is het van belang om het gebied te kaderen om verwarring te voorkomen. In dit onderzoek wordt het werkgebied van Rabobank Rijnstreek (bestaande uit de gemeenten Alphen aan den Rijn, Zoeterwoude, Rijnwoude en de kern Stompwijk) aangehouden als onderzoeksgebied. Wanneer naar de Rijnstreek gerefereerd wordt in dit rapport, wordt dan ook het werkgebied van Rabobank Rijnstreek bedoeld. De economische omvang en de natuurwaarden van de Rijnstreek overschrijden de grenzen van dit gebied. Om een representatief beeld van de Rijnstreek te kunnen geven is het daarom van belang om het gebied af te zetten tegenover een regionale vergelijkingsgroep: het Groene Hart¹. Het onderzoek vond plaats in de tweede helft van 2009.

Doel

Het doel van dit onderzoek is om een bijdrage te leveren aan een duurzame ontwikkeling van de economie en het ondernemersklimaat, door middel van concrete aanknopingspunten voor individuele bedrijven en het collectief. De 'Kracht van de Rijnstreek' bestaat uit twee onderdelen, een actueel beeld van het economisch presteren van de lokale economie (inclusief het daar gevestigde bedrijfsleven) en de themastudie 'duurzaamheid'.

Onderzoeksvragen

1. Hoe presteert de Rijnstreek (met een onderverdeling naar de gemeenten Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude en de kern Stompwijk) in economisch opzicht, tegen een groter regionaal en landelijk perspectief?
2. Op welke manier kan de economie van Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude (met focus op de Oude Rijn Zone) worden versterkt, en tegelijkertijd een bijdrage leveren aan de duurzame kwaliteiten van de regio?
3. Hoe gaan ondernemers in Alphen aan den Rijn, Rijnwoude, Zoeterwoude en Stompwijk om met duurzaamheid in hun strategische keuzen en bedrijfsvoering en hoe kan dit verder worden geoptimaliseerd?

In de onderzoeksvragen wordt uitgegaan van de periode 2007-2008. De onderzoeksgemeenten zullen wat economische prestaties en duurzame kwaliteiten betreft regionaal worden afgezet tegen het Groene Hart als geheel. Welke gemeenten hier precies onder vallen, treft u aan in de bijlage. In verband met mogelijke toekomstige herindelingen van de gemeente, is in de economische analyse ook Boskoop meegenomen.

¹De gemeenten die tot het Groene Hart worden gerekend, treft u aan in de bijlage.

Economische prestaties

Het eerste hoofdstuk geeft met een economische analyse een beeld van het presteren van de regio Rijnstreek. Hierin is een algemene schets van de lokale economie gegeven in termen van opleidingsniveau, werkgelegenheid, sectorstructuur, koopstromen, pendel en bedrijvendynamiek. Daarnaast is de Economische Thermometer² ingezet om de economische groei en kracht van de gemeenten afzonderlijk en als geheel weer te geven. Om de prestaties van het bedrijfsleven van de Rijnstreek in een perspectief te plaatsen, worden deze afgezet tegen de prestaties van het bedrijfsleven van het Groene Hart als geheel en het gemiddelde van Nederland.

Duurzame economische groei

Het tweede hoofdstuk zoomt in op de natuurlijke kwaliteiten van de Rijnstreek. Hoe wordt de historische kenmerkendheid en het landschap gewaardeerd? Hoe zit het met de uitstoot van broeikasgassen en CO₂ in het gebied? De uitkomsten hiervan zullen eveneens worden afgezet tegenover de natuurlijke kwaliteiten van het Groene Hart als geheel en Nederland. Tevens wordt ingezoomd op de ontwikkelingsplannen voor Alphen aan den Rijn inclusief de delen van de Oude Rijn Zone in Rijnwoude en Zoeterwoude. Hiervoor is gekozen omdat in deze gebieden de sterkste economische ontwikkeling wordt verwacht. In oktober 2009 is er vanuit de initiatiefnemers een workshop georganiseerd voor het Rijnstreekse bedrijfsleven. In deze workshop stond de visie van ondernemers centraal omtrent de vraag: 'hoe kan de Rijnstreek duurzaam economisch groeien?'

Duurzaamheid in bedrijfsvoering

In het laatste hoofdstuk wordt ingegaan op de resultaten uit de enquête die aangeven in hoeverre ondernemers uit de Rijnstreek duurzaamheid doorvoeren in hun dagelijkse bedrijfsvoering. In welke mate zijn zij bezig met innovatie en duurzaamheid en hoe kijken zij tegen duurzaam ondernemen aan? Op welke manier kunnen zij hierin worden ondersteund en gestimuleerd? Bovengenoemde enquête is in de zomer van 2009 onder ondernemers in de Rijnstreek uitgezet. In oktober 2009 is een verdiepende workshop georganiseerd, met ondernemers en bestuurders.

Vervolgens zijn op basis van bovengenoemde uitkomsten conclusies en aanbevelingen voor de Rijnstreek geformuleerd. In deze rapportage treft u deze als eerste aan. De stuurgroep heeft naar aanleiding van de conclusies en aanbevelingen een Top 10 samengesteld van de belangrijkste bevindingen, die u na de conclusies en aanbevelingen aantreft.

² De economische thermometer meet de economische prestaties van Nederlandse regio's en vergelijkt die met het Nederlandse gemiddelde.

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en aanbevelingen voor de Rijnstreek per thema weergegeven. Op basis van de onderzoeksresultaten en de conclusies is er een overzicht gemaakt van belangrijke elementen voor de Rijnstreek. Dit overzicht is opgenomen in de vorm van een SWOT, te raadplegen in de Bijlagen.

De Rijnstreek heeft voldoende economische kracht om nu ook voor duurzaamheid te kunnen kiezen.

Kies ondanks de zorgen van vandaag voor de lange termijn.

Duurzaamheid leidt tot concurrentievoordeel en continuïteit.

Economie en duurzaamheid

Economisch gezien presteert de regio goed. Zoeterwoude blijft achter, maar de onderliggende structuur van deze gemeente is voldoende sterk. De goede prestaties van Alphen aan den Rijn, het economisch zwaartepunt in de regio, kunnen dat meer dan voldoende compenseren, waardoor de regio per saldo nog bovengemiddeld scoort.

Het sterke economische profiel vormt een gunstig vertrekpunt voor een duurzame economische toekomst. Ook deze regio is in 2009 getroffen door de recessie, maar naar verhouding blijven de gevolgen daarvan naar verwachting relatief beperkt. Dit geeft de mogelijkheid om over de waan van de dag heen te kijken – hoe lastig de economische situatie voor menige ondernemer nu ook zal zijn – naar de periode die daar achter ligt. Nu voorbereiden op de periode ná de recessie geeft straks een voorsprong.

Met het project 'Oude Rijn Zone' zet de overheid (Rijk, Provincie en Gemeenten) sterk in op duurzaamheid. Ondernemend Rijnstreek blijft daarbij niet achter, getuige het feit dat bedrijfsleven en hun vertegenwoordigers hebben gekozen voor versterking van de duurzaamheid, niet alleen in het gebied, maar ook in de bedrijfsvoering. Simpel gezegd door op een verantwoorde wijze om te gaan met kostbare en schaarse middelen, of dat nu grondstoffen, ruimte, arbeidskrachten of vertrouwen is. Het getuigt van kracht en visie door juist nu voor duurzaamheid te kiezen. Koersen op duurzaamheid vraagt standvastigheid en overredingskracht. De vraag is echter niet óf duurzaamheid noodzakelijk is, maar hoe je het ondersteunend maakt aan beleid en ondernemerschap en hoe je het transformeert van een onwennig aandachtspunt tot concreet concurrentievoordeel. Duurzaamheid geeft uitzicht op een bestendige groei zonder dat dit ten koste gaat van de generaties na ons.

Productiviteit, innovatie en kennis

Blijf streven naar een hogere productiviteit. Door deze bij bestaande bedrijven te verhogen én door moderne, hoog-productieve bedrijven naar de regio te halen.

Investeer in kennis en breng kennis naar ondernemers toe.

Presenteer kennis in een voor ondernemers toepasbare vorm.

Organiseer ondernemersnetwerken. Dit stimuleert kennisdeling en –gebruik en vormt ketens waarlangs ook duurzaamheid effectief wordt.

De regio biedt plaats aan moderne, kapitaalintensieve industrie.

Economie en duurzaamheid zijn onder andere aan elkaar verbonden door productiviteit en innovatie. Een hogere productiviteit duidt op meer output met minder input, op alle aspecten van het bedrijfsproces. Door verstandig te investeren in productiviteit, wordt een hogere duurzaamheid bereikt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan cleantech productieprocessen.

Op het vlak van de arbeidsproductiviteit kan de regionale economie beter presteren. Gegeven de bestaande economische structuur zal een hogere arbeidsproductiviteit vooral verkregen moeten worden door te investeren in producten met een hogere toegevoegde waarde en efficiëntere productiemethoden. Vernieuwing en innovatie zijn daarvoor belangrijke sleutelwaarden. Kennis is daarbij essentieel en kennis zit vooral in mensen. Als we kijken naar de top-kennisregio's in Nederland, dan vinden we die vooral in de universiteitssteden en rond grote innovatieve bedrijven. De Rijnstreek behoort daar niet toe. Maar binnen een straal van enkele tientallen kilometers bevinden zich vooraanstaande kennisnetwerken, waarop de regio en de bedrijven zouden kunnen aansluiten.

Het is interessant om te weten, dat de meeste kennisuitwisseling ook tussen bedrijven plaatsvindt, onder andere via toeleverancier-afnemerrelaties. Mits goed hierop ingericht, kan samenwerking tussen (lokale/regionale) bedrijven bijdragen aan een innovatief en kennisgedreven bedrijfsleven. Vanuit duurzaamheidsoogpunt zou het mes zelfs aan twee kanten kunnen snijden. Door intensiever met elkaar samen te werken zullen leveranties waarschijnlijk over een kortere afstand worden betrokken. Duurzaamheidsaspecten die refereren aan huisvesting, energiegebruik, afvalverwerking en mobiliteit kunnen vaak heel goed worden opgepakt door bedrijven die in elkaars nabijheid zijn gelegen. Bovendien geven ondernemers in de regio aan dat een duurzaamheidsaanpak 'in de keten' (bedrijfskolom om netwerken) zeer effectief kan zijn.

Op de langere termijn kunnen productiviteit en vernieuwingskracht ook verkregen worden door ruimte te bieden aan bedrijven die hierin excelleren. Kapitaalintensieve bedrijven hebben logischerwijs een hogere arbeidsproductiviteit dan arbeidsintensieve bedrijven. Naar sector vertaald: de industrie kent een hogere arbeidsproductiviteit dan de dienstverlening. Dit is een grove benadering omdat er binnen sectoren vele uiteenlopende branches zijn. Maar het geeft wel aan, dat het zeker de moeite waard kan zijn om moderne, kapitaalintensieve industrieën aan de regio te binden,

temeer omdat deze vaak ook een gunstig duurzaamheidsprofiel hebben en de regio in principe ruimte heeft om deze bedrijven te accommoderen. Ook als we in ogenschouw nemen dat de al zichtbare krimp van de beroepsbevolking zal versnellen, is (ook) kiezen voor kapitaal een serieuze optie.

De Rijnstreek is vanwege meerdere factoren aantrekkelijk voor dienstverleners. Deze kwaliteiten moeten wel nadrukkelijk onder de aandacht worden gebracht omdat toonaangevende dienstverleners steeds meer voor de grote steden kiezen.

Aan de andere kant weten we dat Nederland steeds meer naar een diensteneconomie groeit, waarbij vooral de zakelijke dienstverlening voorop loopt. Dienstverleners kiezen hun vestigingsplaats in de nabijheid van hun klanten, op een centrale locatie met hoge kwaliteit (niet alleen voor de werklocatie zelf, maar ook voor de omgeving, inclusief wonen) en goede bereikbaarheid en waar voldoende gekwalificeerd aanbod van personeel. De Rijnstreek heeft met haar intrinsieke kwaliteiten (wonen, natuur, cultuurhistorie, variëteit) en strategische ligging veel voor dienstverleners te bieden. Door een aantal randvoorwaarden te optimaliseren (zoals bereikbaarheid, recreatieve voorzieningen, versterking stadshart), kan de regio meer dienstverlenende bedrijven aantrekken. Met de nabijheid van Schiphol kan de regio ook voor internationale dienstverlenende bedrijven een aantrekkelijke vestigingslocatie zijn.

Haal internationale bedrijven naar de regio; nabijheid van Schiphol is een absolute 'plus'. Voer een op individuele bedrijven gericht acquisitiebeleid.

Ons land is en blijft aantrekkelijk voor de vestiging van buitenlandse bedrijven, vaak zelfs hoofdkantoren. Hierbij moet wel worden aangetekend, dat de vestigingsplaatskeuze voor veel bedrijven niet altijd een puur-rationeel en weloverwogen proces is. Dat betekent dat de promotie van de Rijnstreek als aantrekkelijke en kwalitatieve vestigingsplaats voor moderne bedrijven (MKB en grootbedrijf) actief aangepakt moet worden.

Mensen maken het verschil

Breng (beroeps)onderwijs en bedrijfsleven bij elkaar, met leerplaatsen, stages en praktijkvoorbeelden (bijvoorbeeld gastdocentschap door ondernemers)

Een goed opgeleide beroepsbevolking legt de basis onder een gezond en innovatief bedrijfsleven en daarmee onder een sterke regionale economie. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking in de Rijnstreek is grosso modo boven gemiddeld, maar deze situatie is niet onbedreigd. Aanwezigheid van opleidingsinstituten (in het gebied zelf, of in de nabijheid) is een randvoorwaarde, maar het echte verschil wordt gemaakt door de aansluiting en wisselwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. De structuur van het onderwijsstelsel, en dan met name de beroeps- en wetenschappelijke opleidingen, is in ons land centraal geregeld, waarbij men vaak kiest voor grote instituten op centrale plaatsen. De Rijnstreek en zelfs Alphen aan den Rijn is hiervoor net een maatje te klein en ligt bovendien onder de rook van een aantal grote steden. Wat de regio (ondernemers, onderwijs) wel kan beïnvloeden, is de aansluiting tussen bedrijven en

Maak van de Rijnstreek een steeds aantrekkelijker woonlocatie, ook voor de top van de markt. Maak gebruik van de aantrekkelijkheid van de grootstedelijke voorzieningen in de directe omgeving, maar versterk ook de eigen voorzieningen.

Faciliteer pendel met goede bereikbaarheid en infrastructuur. Pendel tegenwerken lukt niet.

Blijf tevens werken aan een betere woon-werkbalans.

Door hoogwaardig openbaar vervoer, keuzemogelijkheden en verleiden om de beste keuze (plaats, tijdstip, modaliteit) te maken, blijven de negatieve effecten van mobiliteit op duurzaamheid beperkt.

Behoud de diversiteit van het gebied door binnen bestaande contouren te blijven. Herstructureer en verdicht.

onderwijsinstellingen. Het initiatief van de leerplaatsen past uitstekend hierin en verdient navolging/uitbreiding. Door het bieden van stageplaatsen, op maat gemaakte vak- en bedrijfsopleidingen en uitwisseling van kennis, verzekert het bedrijfsleven zich van voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten.

Mensen zijn mobiel, vooral hoogopgeleide mensen. Daarnaast hebben hoogopgeleiden vaak de mogelijkheid om een woonplaats naar hun keuze te vinden. Door de Rijnstreek te ontwikkelen tot aantrekkelijke woonlocatie voor deze doelgroep, is het mogelijk om met een aantrekkelijk woonklimaat het 'intellectueel kapitaal' van de regio te versterken. De verdere ontwikkeling van Alphen aan den Rijn tot 'echte' stad, inclusief de grootstedelijke voorzieningen bijvoorbeeld op het vlak van winkelaanbod, cultuur en vermaak, zou daaraan zeker bijdragen.

Pendel is een gegeven

Pendel is uitermate relevant voor de regio, waarbij met name voor Alphen aan den Rijn sprake is van een fors uitgaand pendelsaldo, resulterend in een grote druk op de infrastructuur. Pendel is een sociaal-maatschappelijk gegeven, dat ga je niet zo gemakkelijk tegen. Een negatief pendelsaldo is zeer gebruikelijk voor centraal gelegen steden die recent een forse groei hebben gekend, omdat tweeverdieners van hieruit de keuze uit een zeer groot aanbod van banen hebben. Onder deze omstandigheden is pendel zelfs een illustratie van de kracht van de stad. Uiteraard is het voor Alphen aan den Rijn de moeite waard om een betere woon-werkbalans te krijgen, vooral door meer banen te scheppen, maar pendel zal blijven bestaan.

Mobiliteit en duurzaamheid gaan niet noodzakelijkerwijs samen. Investerings in infrastructuur, inclusief vormen van hoogwaardig openbaar vervoer en met voldoende keuzeprikkels voor de reiziger kunnen de duurzaamheidsbelasting van pendel beperken. Het is een illusie om te denken dat door te knijpen in infrastructuur de pendel beperkt kan worden. Efficiënte – en daarmee duurzame – vervoersoplossingen vragen echter wel 'dikke vervoerstromen'. Dit kan worden gerealiseerd door concentratie op zowel werk- als woonlocaties en er voor te zorgen dat er een goed systeem van aansluitende en ondersteunende voorzieningen is.

Ruimtelijke inrichting

Het Plan Oude Rijnzone, zou als katalysator kunnen fungeren voor de ontwikkeling naar een duurzame Rijnstreek. Diversiteit is onmiskenbaar de kracht van het gebied.

De combinatie van stad en land, water en weilanden, wonen en werken, economie en natuur, verleden en toekomst maakt het gebied uniek, zeker als we de ligging midden in de Randstad erbij betrekken. Om deze waarden te behouden, worden tegelijkertijd twee lijnen uitgezet. De eerste is herstructurering en vernieuwing, de tweede richt zich op verdichting. Beiden hebben een hoog duurzaamheidskarakter. Herstructurering en vernieuwing voorkomen dat groen onnodig wordt opgeofferd.

Geef incurante objecten een andere bestemming of sloop ze.

Niet langer courant vastgoed een andere bestemming geven of zelfs slopen, is vanuit oogpunt van duurzaamheid en kwaliteit/uitstraling te verkiezen boven het krampachtig in de markt houden, zelfs indien het object financieel nog niet is afgeschreven. Het draagt bij aan het beeld van Alphen aan den Rijn als schone kantorenstad, en zelfs breder: de Rijnstreek als schone werk- en woonregio.

Maak een fonds, waarmee de meerkosten van bouwen in een bestaande omgeving gedurende bepaalde tijd kunnen worden overbrugd.

Er zit echter een belangrijk prijskaartje aan herstructurering, omdat greenfield-ontwikkeling vrijwel altijd goedkoper is dan opknappen. Met de gelden die in het kader van de Oude Rijnzone beschikbaar zijn gesteld, kan deze drempel grotendeels worden weggenomen, maar ook voor de toekomst geldt dat bedrijven geconfronteerd zullen worden met hogere grond-, c.q. stichtingskosten. Het is onafwendbaar dat bedrijven uiteindelijk daarvoor zelf zullen moeten opdraaien, hoewel het denkbaar is om bij wijze van uitzondering voor zittende bedrijven die daarmee worden geconfronteerd, individuele overgangso oplossingen aan te bieden. Als de marktwerking wordt gerespecteerd zal deze ontwikkeling er ook toe leiden dat de regio aantrekkelijk wordt voor bedrijven die relatief veel toegevoegde waarde genereren en de kwaliteit van een duurzame vestigingsplaats belangrijk vinden.

Laat zien welke verrassende resultaten hergebruik kan opleveren.

Stimulering meervoudig grondgebruik (combineren van functies, gebruik derde dimensie).

Verdichting zal een steeds belangrijkere en onontkoombare ruimtelijke strategie in ons land worden om met behoud van kwaliteit ruimte te bieden voor verdere groei. Verdichting vraagt ook een intensiever gebruik van bedrijventerreinen (een betere 'bruto-netto verhouding') wat speelt voor zowel nieuwe als bestaande bedrijventerreinen. Meervoudig grondgebruik en het inzetten van de 'derde dimensie' (in de hoogte of de diepte bouwen) zijn daarbij toepasbare vormen. Verdichting geeft ook de mogelijkheid om vervoerstromen te bundelen, waardoor vormen van collectief (versus individueel) vervoer kunnen ontstaan, waardoor ook minder ruimte voor parkeren nodig is.

Combineer wonen en winkelen, stimuleer wonen in winkelgebieden voor jongeren en starters. Leven in de brouwerij!

Verdichting is ook actueel in de woonomgeving. We zien een groeiende belangstelling voor grootstedelijke verdichting.

Voorwaarde daarbij is wel een bijbehorend niveau van grootstedelijke vernieuwing. Hierbij kan gekozen worden om verschillende functies (bijvoorbeeld wonen en winkelen/voorzieningen) met elkaar te mengen. Geef meer mogelijkheden om in winkelgebieden ook te wonen, ook omwille van de leefbaarheid.

Infrastructuur

Bereikbaarheid is een uitermate belangrijke randvoorwaarde voor succes en duurzame groei. Goede en ondersteunende Infrastructuur is dus niet strijdig met duurzaamheid, integendeel zelfs. De soms beperkte infrastructuur belemmert nu de Rijnstreek – en met name Alphen aan den Rijn – in haar ontwikkeling. Blijven investeren in infrastructuur is dan ook noodzakelijk. Dit betekent overigens niet dat er automatisch meer van hetzelfde (asfalt) tegen de oude lage prijs moet komen. Een moderne regio, aantrekkelijk voor wonen en werken, kenmerkt zich juist door verschillende vervoersmodaliteiten, weg, spoor, water, koper/glasvezel en zelfs lucht. De Rijnstreek beschikt over alle modaliteiten (indien Schiphol als haar achterland wordt beschouwd) en de investeringen in de overslagterminal zal de intermodaliteit en de keuzemogelijkheden stimuleren.

Virtuele bereikbaarheid wordt steeds belangrijker. Werken op afstand (of locatieongebonden werken) is realiteit en zal een grote vlucht nemen. Het is een belangrijk middel om de arbeidsparticipatie te vergroten, omdat het mensen meer flexibiliteit en keuzemogelijkheden biedt. Het biedt gelegenheid om werken en zorg met elkaar te combineren en zal tegemoet komen aan het gezinskarakter van de woonstad Alphen aan den Rijn. Bovendien appelleren deze vormen van werken zeer aan jonge en hoogopgeleide mensen.

We ervaren in toenemende mate dat infrastructuur zijn prijs heeft. Feitelijk is dit een gezonde prikkel om tot de beste keuzes te komen, of het nu gaat om überhaupt gebruik te maken van de infrastructuur, het moment waarop of de beste vorm. Indien transparant, 'eerlijk' en met voldoende keuzemogelijkheden zal een financiële prikkel het beste werken bij keuze en gebruik van infrastructuur.

Bij het belang van infrastructuur passen twee nuanceringen. De eerste heeft een communicatie-aspect. Het is belangrijk om te realiseren en dus ook te blijven melden dat infrastructuur een randvoorwaarde en geen middel op zich is. Bovendien zullen ondernemers (maar ook bewoners) voortdurend op zoek moeten blijven naar andere vormen van mobiliteit en logistiek, om steeds de beste keuze te kunnen maken.

Blijf investeren in infrastructuur. Betere infrastructuur komt de economie en duurzaamheid ten goede.

Virtuele bereikbaarheid past bij een duurzaam gebied, een gekwalificeerde eigentijdse bevolking en een modern bedrijfsleven.

Financiële prikkels zijn naast motivatie een uitstekend middel om gedrag te veranderen, bij gebruik van infrastructuur en duurzaamheidskeuzen. Liever belonen dan straffen.

Private financiering van infrastructuur is geen oplossing; het kan hooguit besluitvorming versnellen.

Maak duurzaamheid zo tastbaar en concreet mogelijk. Laat ondernemers getuigen, toon eenvoudige en verrassende voorbeelden.

Transparante en toepasbare regels zijn nodig om duurzaamheid vast in de bedrijfsvoering te krijgen en om een level playing field te waarborgen. Ondernemers zijn niet per definitie tegen regels.

Richt duurzaamheid op de keten, niet op individuele bedrijven.

De tweede opmerking betreft de financiering van infrastructuur. Dit is en blijft een overheidstaak, al was het maar omdat het een publiek goed is en de overheid de meeste (en goedkoopste) financieringsmogelijkheden heeft.

Private financiering lijkt soms aantrekkelijk, maar heeft alleen zin als deze wordt ingezet om projecten te versnellen.

Duurzaamheid in de bedrijfsvoering

Duurzaamheid heeft inmiddels de slag gemaakt naar een aspect dat bijdraagt aan concreet concurrentievoordeel. Het toepassen van duurzaamheid in het commerciële bedrijfsleven, kan bijdragen aan een positief rendement en verantwoord resultaat. Inmiddels zien we dat duurzaamheid een volwaardig aspect is waarop een ondernemer stuurt en de onderneming door stakeholders (personeel, aandeelhouders, overheid, financiers) wordt beoordeeld.

Uit het onderzoek dat bij ondernemers in de Rijnstreek is gehouden, komt een genuanceerd beeld naar voren. Weliswaar biedt het onderzoek niet de gelegenheid om de uitkomsten te vergelijken met landelijke cijfers, maar uit de ondernemersenquête blijkt dat duurzaamheid nog niet echt in de volle breedte voor ondernemers in de Rijnstreek leeft. Geen noodzaak en onbekendheid zijn hiervoor verklarende factoren. Uiteraard is het moeilijk voor ondernemers om in deze lastige economische tijd *ook* naar duurzaamheid te kijken, maar het is onontkoombaar en zal er bovendien toe leiden dat ze sterker uit de huidige crisis komen. Er ligt voor partijen, de initiatiefnemers van dit onderzoek, de overheid en de vele, vele duurzaamheidsorganisaties, een duidelijke opgave. Niet zozeer om het belang van duurzaamheid te blijven onderstrepen, maar ook om een fase verder te gaan en steeds meer de middelen te bieden waarmee men daadwerkelijk duurzaamheid in de bedrijfsvoering kan opnemen. Voorts verdient het aanbeveling om ervoor te zorgen dat ondernemers door de bomen nog het bos blijven zien. Gepaste regelgeving, mits transparant en consequent – bij voorkeur ook op internationaal niveau – zal daar zeker bij helpen. Ondernemers zijn immers niet per definitie tegen regels, zeker als ze uitvoerbaar zijn en zorgen voor een level playing field. Ook financiële prikkels zullen helpen om duurzaamheid nog meer in de bedrijfsvoering een plaats te geven. En dan niet alleen straffen, maar ook belonen.

De overheid kan bijdragen aan het stimuleren van duurzaam ondernemen. Maar uiteindelijk is de sterkste drijfveer voor duurzaam ondernemen de overtuiging dat duurzaamheid nu en zeker in de toekomst een belangrijke bijdrage levert aan de concurrentiekracht van de onderneming.

Be good and tell it: de Rijnstreek is uniek en biedt volop mogelijkheden.

Benoem eigen ambassadeurs die de kwaliteiten en de mogelijkheden van de Rijnstreek op basis van eigen ervaring presenteren.

Vermijd het gebruik van de term 'HMC-bedrijven'. Je zet voor het grote publiek deze bedrijven dan in een hoek waar ze niet gemakkelijk uit komen.

Het 'Nivea-effect' (niet in mijn voor- en achtertuin) verlamt en frustreert vooruitgang. Wees uitermate zorgvuldig met ruimtelijke ingrepen, maar besteed ook veel aandacht aan argumentatie en overtuiging. Beloon.

Dit is hét moment om een duurzame Rijnstreek definitief op de kaart te zetten.

Communicatie en beeldvorming

Communicatie, imago en beeldvorming zijn bij duurzaamheid belangrijke zaken. Zij kunnen maken of breken. Het Groene Hart heeft een sterk duurzaamheidsimago en dit is van onschatbare waarde om het gebied daarmee 'te verkopen', inclusief alle functies die het heeft. Door duurzaamheid daarbij eerlijk en genuanceerd neer te zetten, kan je aangeven dat het geen openluchtmuseum is, maar een gebied waar je goed kunt leven, wonen, recreëren en werken. De Rijnstreek met haar kleinere kernen en Alphen aan den Rijn zouden nog veel kunnen winnen door zich hierbij aan te sluiten. Imago is immers de mix van beeldvorming, verwachting, ervaring en de wijze waarop daarover wordt gecommuniceerd. Eigen en overtuigende ambassadeurs kunnen op dit punt van onschatbare waarde zijn.

Ondernemers zullen zich moeten realiseren, dat zij bij velen qua beeldvorming nog niet vanzelfsprekend aan de goede kant van duurzaamheid zitten. Dit geldt met name voor de zogenoemde HMC-bedrijven (Hogere Milieu Categorie) die onlosmakelijk met de Rijnstreek zijn verbonden. Wellicht is een betere benaming 'innovatieve en industriële bedrijven'. Als deze bedrijven met hun toekomst meegaan, kunnen ze een wezenlijke bijdrage aan de regionale economie blijven leveren (zie ook de eerdere opmerkingen over arbeidsproductiviteit en innovatie).

Goede communicatie leidt er ook toe, dat men zich realiseert dat alle partijen hun bijdrage moeten leveren aan een duurzame regio. De consequenties van besluiten, of het nu gaat om de aanleg van infrastructuur, de herstructurering van bedrijventerreinen, de ontwikkeling van kantoorlocaties of de plaatsing van windmolens worden gemakkelijker geaccepteerd indien duidelijk gecommuniceerd wordt waarvoor deze dienen en dat ze bijdragen aan een groter geheel.

Kansen grijpen

Uiteindelijk gaat het om kansen krijgen en kansen grijpen. De enorme stimulans die het plan De Oude Rijnzone aan het gebied geeft, biedt het bedrijfsleven in de Rijnstreek een enorme kans op een perspectiefvolle toekomst.

TOP 10

Uit de voorgaande conclusies en aanbevelingen blijkt dat er vele thema's zijn die een belangrijke rol spelen in de Rijnstreek. Om concrete plannen voor de toekomst te realiseren, is het van belang om een keuze te maken in welke richting de Rijnstreek zich zou kunnen ontwikkelen. Aan de hand van voorgaande conclusies en aanbevelingen, hebben de initiatiefnemers (Gemeente Alphen a/d Rijn, Kamer van Koophandel, VOA en Rabobank Rijnstreek) onderstaande Top 10 samengesteld. Het uitgangspunt van deze Top 10 is dat op basis hiervan vervolgactiviteiten ontplooid kunnen worden die van de Rijnstreek een economisch duurzame regio maken.

1. Bereidt u als ondernemer voor op de periode na de recessie en kies voor duurzaamheid, zodat u straks een voorsprong heeft.
2. Investeren in groene innovatie is onvermijdelijk voor de lange termijn continuïteit van uw bedrijf; werk daarbij samen met partijen in de keten.
3. Maak gebruik van hoogwaardige kennisnetwerken in omliggende (universiteits)steden. Zorg voor een betere aansluiting tussen onderwijsinstellingen en bedrijven in de regio en breidt het aantal leerplaatsen uit.
4. Biedt als regio ruimte voor stuwende bedrijvigheid in de vorm van hoogwaardige maakindustrie.
5. Profileer de Rijnstreek actief als een aantrekkelijke en kwalitatieve vestigingsplaats voor dienstverleners.
6. Vergroot de aantrekkelijkheid van de Rijnstreek als woonlocatie - ook voor de top van de markt - door versterking van de voorzieningen op het gebied van winkelen, cultuur, recreatie, kinderopvang, e.d.
7. Faciliteer pendel met goede bereikbaarheid, sterke infrastructuur (o.a. verbreding N207) en hoogwaardig openbaar vervoer.
8. Behoud de diversiteit van het gebied door meervoudig grondgebruik te stimuleren, te herstructureren, vernieuwen en verdichten. Onderzoek hergebruik en functiewijziging van incurante (kantoor)panden.
9. Onderzoek de kansen die de nieuwe overslagterminal biedt, los knelpunten tijdig op; ontwikkel een visie op het gebied er omheen; focus op bedrijven die waarde toevoegen.
10. Betrek ondernemers tijdig bij uitwerking van plannen in de Oude Rijn Zone; gebruik hun kennis, kracht en investeringsbereidheid. Gebruik het plan als katalysator voor de ontwikkeling naar een duurzame Rijnstreek.

1. Economische thermometer

1.1 Algemeen beeld van de Nederlandse economie

De afgelopen jaren hebben wij kunnen profiteren van economisch voorspoedige tijden. De kredietcrisis heeft echter sinds het najaar van 2008 voor een onverwachte wending gezorgd en diepe sporen achtergelaten in de financiële sector. Het gevolg: een wereldwijde recessie. De incidenten die daarop volgden zijn niet meer op één hand te tellen: verschillende Amerikaanse banken en hypotheekverstrekkingen die over de kop zijn gegaan, de nationalisering van 's werelds grootste verzekeraar AIG en het Ice-Save debacle. In Nederland heeft de ING een flinke staatsinjectie gehad en heeft de overheid ABN AMRO en FORTIS van de ondergang gered. Consumenten houden hun hand op de knip en zoeken hun toevlucht in sparen. Enfin: de Nederlandse economie ervoer in 2009 de diepste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog.

In het eerste kwartaal van 2009 kromp het volume van onze economie met 5,4% ten opzichte van een jaar eerder. De enorme terugval van de wereldhandel in het najaar van 2008 had direct invloed op de Nederlandse economie, die sterk afhankelijk is van de vraag naar haar exportproducten. In het eerste kwartaal van 2009 werden er veel minder goederen verkocht dan in het eerste kwartaal van 2008 (-14%). Aan de andere kant zien we dat door een verminderde consumptie en een afname in de investeringsbereidheid, ook de vraag naar buitenlandse goederen en diensten is afgenomen. De daling van de invoer is tot medio 2009 gedaald met ruim 10%. Ondanks een verbetering van het exportvolume in het laatste kwartaal van 2009, wordt verwacht dat het volume van de uitvoer in 2009 met gemiddeld 8½% afneemt ten opzichte van 2008.

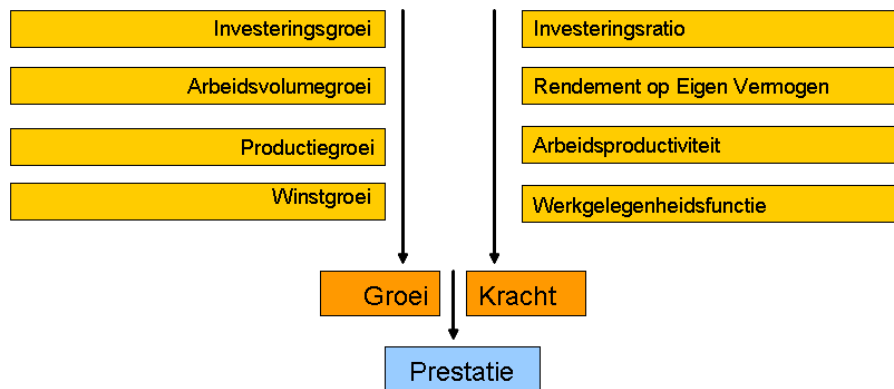
Sinds medio 2009 is het vertrouwen van de ondernemer in de economie gestegen ten opzichte van de voorgaande maanden. De verwachting van een groeiende productie en in die zin een verbetering van hun orderpositie stemt hen positief. Desalniettemin staat de winstgevendheid van bedrijven onder druk aangezien zij hun productie dienen aan te passen aan de afgenomen vraag. In oktober 2009 was slechts 77,5% van de beschikbare productiecapaciteit in gebruik. De slechte productiecijfers heeft ook zijn weerslag gehad op de arbeidsmarkt. In september 2009 was de werkloosheid opgelopen tot 5,1%. De werkgelegenheid daalt met name in de zakelijke dienstverlening, de industrie en de transportsector. Sectoren die zich positief ontwikkelen op het gebied van werkgelegenheid zijn: de zorg, het onderwijs en de overheid. Voor het jaar 2010 wordt een werkloosheidspercentage van 7,25% verwacht.

Het goede nieuws is dat sinds het derde kwartaal van 2009 ons land officieel uit de recessie is. De recessie heeft in totaal geleid tot een reële krimp van de economische activiteit met 5,5%. Volgens de statistieken is de economie weer in een opgaande lijn. De verwachte reële economische groei in Nederland is met een magere 1% in 2010 wel illustratief voor het moeizame herstel dat ons te wachten staat.³

³ Bron: Economisch Kwartaalbericht oktober 2009. Rabobank. Visie op 2010 – Hoop op herstel. 2009. Rabobank.

1.2 Over de thermometer

De economische thermometer meet de economische prestaties van Nederlandse regio's en vergelijkt die met het Nederlandse gemiddelde. De prestaties worden gemeten aan de hand van acht variabelen. Deze acht variabelen zijn ondergebracht bij twee indicatoren: 'economische groei' en 'economische kracht'. Samen vormen zij de score voor de 'economische prestatie'. In de onderstaande figuur wordt de opbouw van het model weergegeven.

De economische prestatie van een regio waarderen we met een rapportcijfer. Voor elke variabele zetten we de gemiddelde waarde in Nederland op een zes. Stel dat de gemiddelde winstgroei in Nederland 10% bedraagt, dan krijgt een regio met een gemiddelde winstgroei van 10% een waardering van een zes. Op het moment dat het cijfer boven de zes ligt, betekent dit dat de regio een hogere winstgroei heeft gekend. Een waardering met een cijfer onder de zes duidt op een minder dan gemiddelde score en wordt daarom als onvoldoende beoordeeld.⁴ Het rapportcijfer voor 'economische groei' en 'economische kracht' is het ongewogen gemiddelde van de rapportcijfers voor respectievelijk de vier groei- en de vier krachtvariabelen. Het rapportcijfer voor de economische prestatie is het ongewogen gemiddelde van de cijfers voor groei en kracht.

De rapportcijfers zijn berekend op basis van verschillende bronnen. Dit zijn vooral de MKB-database en de Monitor Bedrijfsactiviteit van de Rabobank, de financiële jaarrekeningen van het CBS en de werkgelegenheidscijfers uit het zogenoemde LISA-bestand (Landelijk Informatie Systeem Arbeidsorganisaties). De rapportcijfers worden ieder jaar opnieuw berekend met de meest actuele gegevens. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan tussen de cijfers die wij dit jaar over 2008 presenteren en de cijfers die wij komend jaar over hetzelfde jaar presenteren. Deze verschillen hebben te maken met actualiseringen in het bronmateriaal.

⁴ De rapportcijfers variëren van 3 tot 9. De mate waarin de regionale score afwijkt van het gemiddelde van alle regio's (de standaarddeviatie) vertaalt zich in punten die de regio meer of minder krijgt toebedeeld dan dat landelijke gemiddelde: een zes.

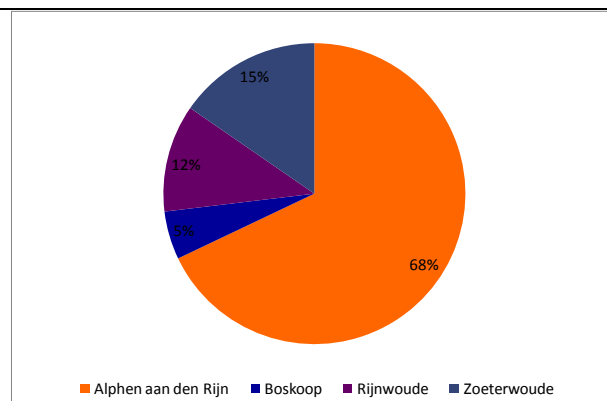
1.3 De economie van de Rijnstreek

In deze paragraaf zullen wij inzoomen op de sectorstructuur van de Rijnstreek in vergelijking met Nederland, de bedrijvendynamiek, de werkgelegenheidsfunctie, het opleidingsniveau van de beroepsbevolking en de pendel. Deze indicatoren geven een beeld van de stand van de lokale economie voor Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude. In verband met toekomstige herindelingen van de gemeente is tevens Boskoop in de analyse meegenomen. Onderstaande gegevens zijn echter alleen op gemeenteniveau beschikbaar. Stompwijk ontbreekt daarom in de grafieken.

Alphen aan den Rijn als motor van de economie van de Rijnstreek

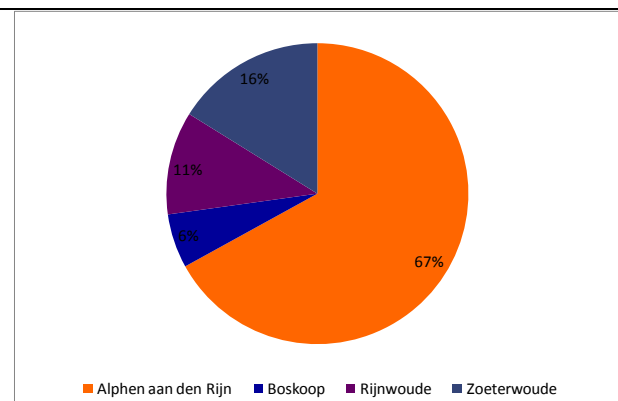
De prestaties van het bedrijfsleven in de Rijnstreek worden grotendeels bepaald door de score van het bedrijfsleven in Alphen aan den Rijn. In onderstaande figuren zien we dat het bedrijfsleven van Alphen aan den Rijn goed is voor bijna 70% van de brutowinst, investeringen en bruto toegevoegde waarde. Een derde van de verdiende brutowinst is toe te rekenen aan de sector handel & reparatie. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de bekende distributiecentra veelal als handelsbedrijven naar voren komen. De meeste investeringen in absolute cijfers worden gedaan in de sector overheid & onderwijs, op de voet gevolgd door de zakelijke dienstverlening. Verder wordt duidelijk dat de prestaties van het bedrijfsleven van Boskoop, Rijnwoude en Zoeterwoude van veel kleinere invloed zijn op de regionale score.

Figuur 1.1 Brutowinst Totaal 5,1 mrd

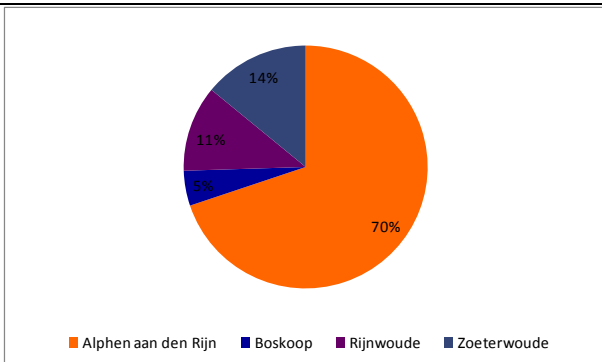
Bron: Rabobank

Figuur 1.2 Investeringen Totaal 0,9 mrd

Bron: Rabobank

Figuur 1.3 Bruto toegevoegde waarde Totaal 3,7 mrd

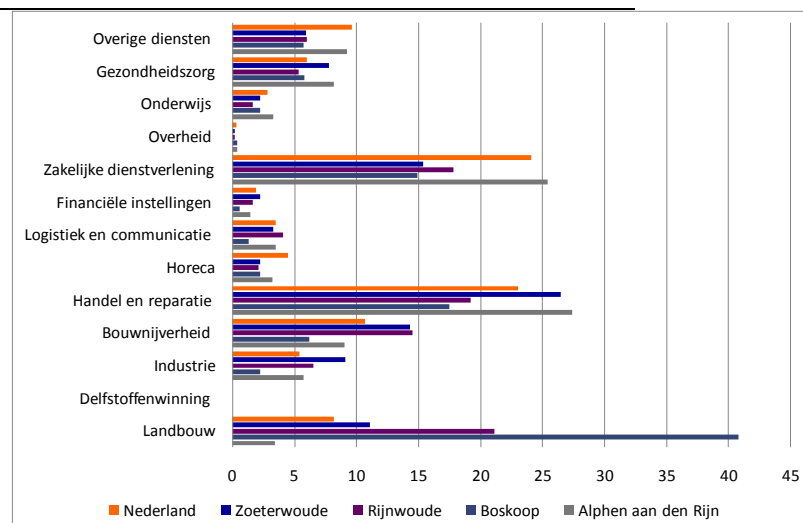
Bron: Rabobank

Sectorstructuur

De Nederlandse economie kan worden getypeerd als een diensteneconomie. Circa 24% van de bedrijven vallen onder de zakelijke dienstverlening. Op de voet gevolgd door de sector handel & reparatie waaronder 23% van de bedrijven valt. Wanneer we de sectorstructuur van de Rijnstreek bekijken dan valt op dat deze afwijkt van de Nederlandse sectorstructuur, en een omgekeerd patroon laat zien. De handel- en reparatiesector is leidend voor de regio, met een grote vertegenwoordiging in Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude (27% en 26%). Ook de zakelijke dienstverlening is sterk vertegenwoordigd in Alphen aan den Rijn en goed voor 25% van het aantal bedrijven. Opvallend is dat deze twee sectoren een hoger percentage vertegenwoordigen in de regio dan in vergelijking met Nederland.

De gemeente Rijnwoude, maar bovenal de gemeente Boskoop worden gekenmerkt door de agrarische sector. Ruim éénvijfde van de bedrijven in Rijnwoude is gerelateerd aan de landbouwsector en scoort hiermee hoog in vergelijking met Nederland. In Boskoop is maar liefst 40% van de gevestigde bedrijven agrarisch. Dit is te verklaren door de aanwezigheid van de zogenoemde Greenport, hét boomteeltcentrum van Nederland en behorend tot de absolute wereldtop. De boomteeltsector levert een zeer belangrijke bijdrage aan de lokale economie.

**Figuur 1.4 Sectorstructuur Rijnstreek
in % bedrijven**

Bron: LISA Vestigingenregister/Rabobank

Bedrijvendynamiek

Een positieve bedrijvendynamiek is een stimulans voor de lokale economie en biedt tevens extra werkgelegenheid. Kenmerkend voor de Rijnstreek is dat zij vanaf 2005 een hogere toename in het aantal bedrijfsvestigingen ervaart dan de jaren ervoor. De grootste stijger was Alphen aan den Rijn die tussen 2005-2008 een toename van bijna 900 bedrijven in haar regio rapporteerde. Deze toename was toe te schrijven aan het hoge aandeel starters. Gevolgd door Rijnwoude, die haar bedrijvenpark met ruim 700 nieuwe vestigingen zag uitbreiden. Deze stijging zat vooral in het laatste jaar. Ten opzichte van 2007 is het aantal bedrijfsvestigingen in 2008 met bijna 600 toegenomen. Boskoop en Zoeterwoude blijven in deze ontwikkeling ver achter.

Starters

In de periode 2005-2008 kende Alphen aan den Rijn het hoogste percentage starters van maar liefst 9%. De meeste starters in Alphen aan den Rijn hebben in 2008 een bedrijf opgericht op het gebied van adviesdiensten. Voor alle vier de gemeenten geldt dat ze in 2008 een toename in het aantal starters laten zien ten opzichte van 2007.

Overige oprichtingen⁵

Ook wat overige oprichtingen betreft is een toenemende trend te zien voor de jaren 2005-2008, behalve voor Rijnwoude. Zij liet als enige in 2006 een daling van het aantal overige oprichtingen zien. Ook voor 2008 was zij de gemeente die als enige geen toename liet zien.

⁵ Onder starters verstaan we het beginnen van een nieuwe economische activiteit door een persoon die nog geen onderneming heeft. Onder overige oprichtingen verstaan we het beginnen van een nieuwe economische activiteit door een bestaande onderneming (nevenvestiging of dochteronderneming).

Net als bij de starters gold ook voor de overige oprichtingen dat de sector adviesdiensten het merendeel vormde. Zoeterwoude springt er uit met het grootste aandeel overige oprichtingen dat voornamelijk in de groothandel zat.

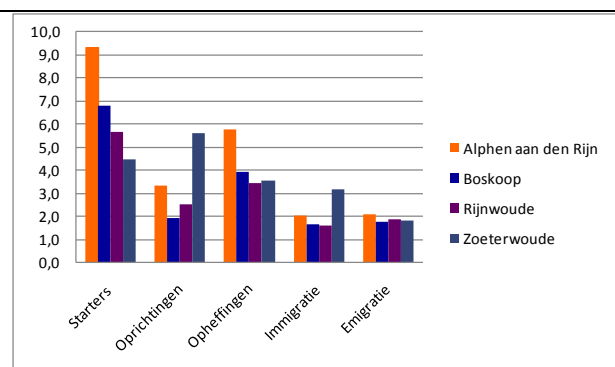
Opheffingen

In 2008 laten alle gemeenten behalve Alphen aan den Rijn een afname zien van het aantal bedrijfsopheffingen. De meeste bedrijfsopheffingen in Alphen aan den Rijn vonden plaats in de detailhandel. Kenmerkend voor Alphen aan den Rijn is het feit dat het aantal opheffingen het aantal oprichtingen overstijgt, terwijl de immigratie en emigratie tegen elkaar wegvalt. Daarentegen zorgt het hoge starters percentage voor een positieve dynamiek.

Immigratie

Ten opzichte van 2006 kennen in 2007 alle gemeenten een flinke vermindering van het aantal bedrijven dat van buitenaf komt. Voor Rijnwoude en Zoeterwoude zet die vermindering in 2008 onverminderd voort. Alphen aan den Rijn en Boskoop lieten vorig jaar weer een kleine stijging zien in het aantal bedrijven dat zich van buitenaf vestigt in deze gemeenten. Net als bij de overige oprichtingen waren het ook vooral de adviesdiensten die hun toevlucht namen naar Alphen aan den Rijn. Zoeterwoude kent het hoogste immigratiepercentage van de Rijnstreek en dit had betrekking op bedrijven in de groothandel. Daarnaast wordt Zoeterwoude gekenmerkt door een positieve bedrijvendynamiek aangezien het oprichtings- en immigratiepercentage het opheffings- en emigratiepercentage overstijgt.

Figuur 1.5 Bedrijvendynamiek 2005-2008

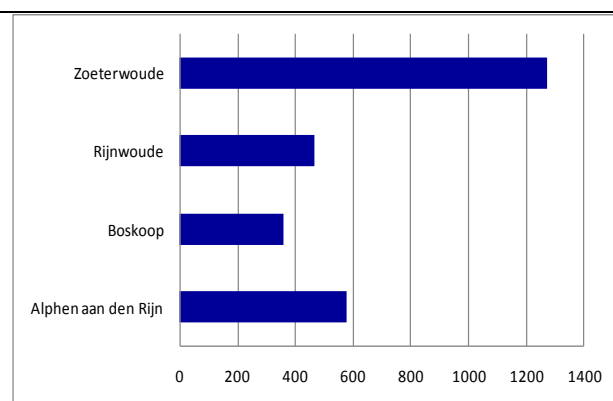
Bron: KVK, bewerking Rabobank

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid in een gemeente zegt iets over de relatieve omvang van de economie. Uit figuur 1.6 blijkt dat Zoeterwoude een hoge werkgelegenheidsfunctie⁶ kent. Met bijna 1.300 banen per 1.000 inwoners behorend tot de beroepsbevolking (leeftijdsgroep 15-64 jaar) voorziet zij ruim in de eigen werkgelegenheid. Voor de overige drie gemeenten is dit niet het geval. Rijnwoude kan bijna de helft van haar inwoners van een baan voorzien en Boskoop voor ruim een derde. Iets minder dan de helft van de inwoners in Alphen aan den Rijn zal buiten Alphen aan den Rijn werkzaam zijn.

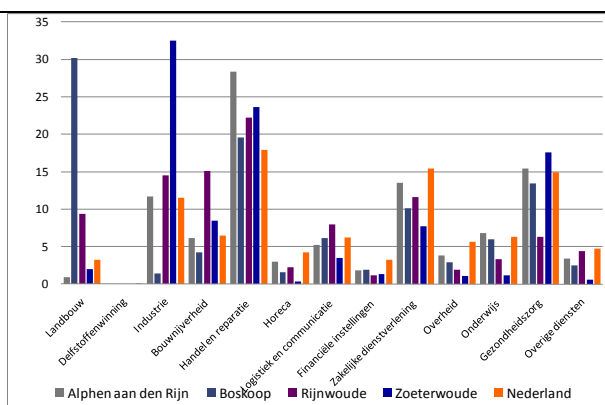
Wanneer we het landelijke werkloosheidspercentage van 3,9% in 2008 vergelijken met de Rijnstreek, dan scoren alle vier de gemeenten hier gunstig op. Zoeterwoude kent het laagste werkloosheidspercentage van de Rijnstreek met 1,9%, gevolgd door Boskoop met 2,1%. Rijnwoude ligt hier dichtbij met 2,2%. Alphen aan den Rijn kent het hoogste werkloosheidspercentage van 2,9%. Het werkloosheidspercentage van de provincie Zuid-Holland ligt op 4%. De Rijnstreek scoort hier dus mooi onder.

Figuur 1.6 Aantal banen per 1.000 inwoners 15-64 jr

Bron: CBS Onderzoek werkgelegenheid (RARBON) 2006, bewerking Rabobank

Figuur 1.7 Percentage banen per sector

Bron: Rabobank

Figuur 1.7 toont het aantal banen per sector in de onderzoeksgemeenten. In de gemeente Boskoop zit 30% van de banen in de landbouwsector, ver boven het landelijk gemiddelde van 3%. Een andere opvallende sector is de industrie die tekent voor ruim 30% van de werkgelegenheid in de gemeente Zoeterwoude. In Alphen aan den Rijn is de handel- en reparatiesector de grootste werkgever met ruim 28% van het aantal banen. Wanneer we de totale werkgelegenheid in een gemeente afzetten tegenover het aantal personen dat werkzaam is op een bedrijventerrein, dan zien we dat voor alle drie de gemeenten (exclusief Boskoop) geldt dat tussen de 40 en 50% van het totaal aantal arbeidsplaatsen op een bedrijventerrein is.

⁶ Banen gedeeld door beroepsbevolking

Arbeidsmarkt en onderwijs

De arbeidsmarkt wordt momenteel geconfronteerd met een vergrijzende beroepsbevolking en – na de recessie - een tekort aan personeel. Dit personeelstekort geldt voor de verschillende sectoren, maar specifiek voor de zorg en de techniek. Door de vergrijzing zal de vraag naar zorgdiensten sterk toenemen en in het verlengde daarvan ook de vraag naar geschikt personeel.

Wanneer we de werkgelegenheidsomvang en -verdeling in de gemeenten bekijken, is het ook van belang om het opleidingsniveau van de beroepsbevolking in kaart te brengen. Uit tabel 1.8 valt op dat Rijnwoude het hoogste percentage laagopgeleiden heeft. Dit betekent dat men is opgeleid tot maximaal het laagste niveau van het beroepsonderwijs, vergelijkbaar met de assistentenopleidingen. De genoemde vergrijzing in de zorgeconomie biedt ook kansen voor laagopgeleiden in de Rijnstreek om zich te kwalificeren voor een baan in deze sector. Alphen aan den Rijn en Boskoop liggen wat dichterbij elkaar qua percentage laagopgeleiden. Bij alle drie de gemeenten zien we dat het overgrote deel van de beroepsbevolking middelbaar is opgeleid. Dit betekent dat men maximaal is opgeleid op MBO-niveau. Verder zien we dat Alphen aan den Rijn het hoogste percentage hoogopgeleide inwoners heeft van de Rijnstreek. Dit zijn mensen met een HBO- of universitaire opleiding.

Tabel 1.8 Opleidingsniveau beroepsbevolking

Opleidingsniveau beroepsbevolking in %				
	Laag	Midden	Hoog	
Alphen aan den Rijn	24	45	29	
Boskoop	25	46	28	
Rijnwoude	28	48	22	
Nederland	23	44	32	

Bron: CBS Statline, bewerking Rabobank
NB: Zoeterwoude heeft circa 8.000 inwoners. Om betrouwbaarheidsredenen geeft het CBS geen cijfers weer voor gemeenten onder de 10.000 inwoners.

De Rijnstreek kent relatief veel MBO-opgeleiden. Dit kan een belemmering vormen voor de economische ontwikkeling van de regio indien het zich vertaalt in een kwalitatieve of kwantitatieve mismatch. Werkgevers vragen steeds meer hoog gekwalificeerde mensen. Ook de transport- en logistieksector heeft een toenemende vraag naar specifiek opgeleid personeel. Het rapport *Winst maken van het beroepsonderwijs* van ECORYS noemt dat vooral in het technische onderwijs vergrijzing plaatsvindt. Door bedrijven een grotere rol te geven bij de ontwikkeling van het beroepsonderwijs zullen de motivatie en belangstelling van leerlingen voor de sector vergroten, de kwaliteit van het onderwijs verbeteren en een betere aansluiting ontstaan bij de behoeften van het bedrijfsleven.

Samenwerking tussen bedrijven en overheid zou beter geregisseerd kunnen worden, met een vraaggerichte benadering. Uit de praktijk⁷ blijkt dat de meningen van ondernemers verdeeld zijn. Zo is er een lijn die betoogt dat een HBO-vestiging helpt om goed opgeleide mensen voor het bedrijfsleven te krijgen en tegelijkertijd een meer levendige (studenten) binnenstad te krijgen. Een andere opvatting is te accepteren dat op beperkte reisafstand voldoende opleidingsmogelijkheden op HBO-niveau zijn (Rotterdam, Leiden, Amsterdam, Utrecht, Den Haag) en te focussen op uitbreiding van MBO (beroepsgericht onderwijs; leerpark). Een goede aansluiting tussen het bedrijfsleven en het beroepsonderwijs is van belang, aangezien de aanwezigheid van goed onderwijs een belangrijke vestigingsfactor is voor bedrijven.

Pendel

Uit tabel 1.9 blijkt dat Alphen aan den Rijn van de vier gemeenten het meeste kan voorzien in de werkgelegenheid voor haar eigen beroepsbevolking. Bijna 50% van hen is werkzaam in Alphen aan den Rijn zelf. Op verre afstand zijn Leiden, Haarlemmermeer en Amsterdam belangrijke bestemmingsgemeenten. Genoemde drie gemeenten bieden aan 15% van de Alphenaren werk.

De overige 37% is in de overige gemeenten en landsdelen werkzaam. Wat inkomende pendel betreft komen de meeste werkenden uit Nieuwkoop en Rijnwoude.

Boskoop en Rijnwoude bieden voor ongeveer een derde van hun beroepsbevolking werk. De inkomende pendel in Boskoop komt voor het merendeel uit Waddinxveen. Terwijl Rijnwoude naast haar eigen beroepsbevolking de meeste werkenden ontvangt uit Alphen aan den Rijn. Opvallend is dat Alphen aan den Rijn ook voor Rijnwoudenaars een goede tweede plaats inneemt als werkgemeente.

Tabel 1.9 Pendel

Pendel naar plaats in % van (inclusief wonen en werken in dezelfde gemeente)						
VAN	NAAR					
	Alphen ad Rijn	Leiden	Haarlemmermeer	Amsterdam	Totaal	Overig
Alphen aan den Rijn	48%	6%	5%	4%	63%	37%
Boskoop	Boskoop	Waddinxveen	Gouda	Alphen ad Rijn	66%	34%
Rijnwoude	Rijnwoude	Alphen ad Rijn	Leiden	Den Haag	61%	39%
Zoeterwoude	Leiden	Zoeterwoude	Den Haag	Leiderdorp	74%	26%

Bron: ABF Research, bewerking Rabobank

⁷ Bron: Workshop 'Duurzame economische groei', Rabobank Rijnstreek

Zoeterwoude is de enige van de vier gemeenten die niet als primaire werkgemeente geldt voor haar beroepsbevolking. Ruim 30% van de Zoeterwoudenaren is werkzaam in Leiden, terwijl Zoeterwoude zelf ook de meest inkomende pendel ontvangt uit Leiden. Dit is opmerkelijk aangezien Zoeterwoude meer werkgelegenheid biedt voor haar inwoners dan de overige gemeenten. Een verklaring is de banenstructuur, die niet matcht met het opleidingsniveau van de inwoners van Zoeterwoude.

Een opvallend gegeven is dat Leiden voor alle gemeenten behalve Boskoop tot de top drie van belangrijkste werkgemeenten hoort. Concluderend kunnen we zeggen dat wanneer we naar de gemiddelde pendelafstand kijken die inwoners van de Rijnstreek gemiddeld afleggen, dit voor het merendeel niet verder reikt dan dertig kilometer van de woonplaats. Voor de belangrijkste top drie van werkgemeenten geldt zelfs dat mensen niet verder dan twintig kilometer hoeven te reizen voor hun werk. Hieruit blijkt dat de meeste werkenden toch kiezen en de mogelijkheid hebben om in de omliggende plaatsen arbeid te verrichten.

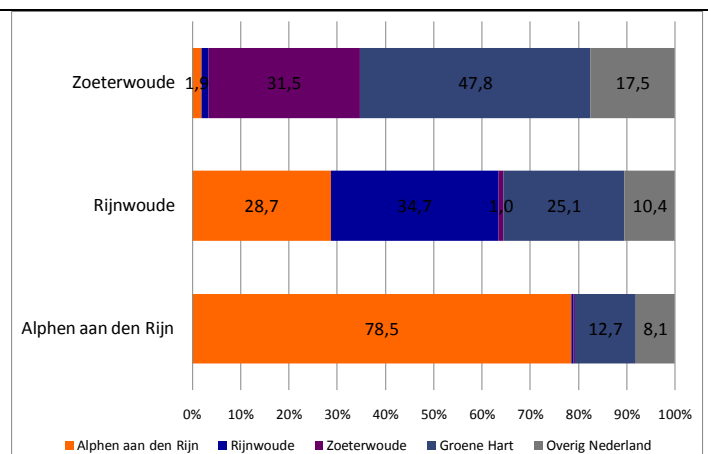
Detailhandel

Onderstaande figuur toont de koopstromen binnen de Rijnstreek in 2008 op basis van de Rabobankgegevens. De percentages in de balken tonen de totale uitgaven in de detailhandel. Binnen de detailhandel onderscheiden wij een viertal uitgavenpatronen: dagelijks, in en om huis, mode, en vrije tijd. Wanneer we kijken naar de totale uitgaven binnen de detailhandel dan zien we dat de inwoners van Alphen aan den Rijn en Rijnwoude het meeste spenderen in hun eigen gemeente. Van de totale detailhandelsbestedingen van Alphenaren wordt ruim 78% in de eigen gemeente uitgegeven. Van de totale uitgaven aan dagelijkse boodschappen van Alphenaren gaat 16% naar andere gemeenten binnen het Groene Hart. Bijna 12% van de uitgaven van Alphenaren in de categorie 'in en om huis' valt in het Groene Hart.

Bijna 35% van de totale detailhandelsbestedingen van Rijnwoudenaren wordt in de eigen gemeente uitgegeven. Voor inwoners van Rijnwoude geldt dat Alphen aan den Rijn een zilveren plaats inneemt voor hun uitgaven. De helft van de uitgaven in de categorie 'in en om huis' besteden zij in Alphen aan den Rijn. Terwijl bijna 23% van de dagelijkse boodschappen in de overige Groene Hart gemeenten wordt gedaan.

Voor Zoeterwoude geldt dat ruim 31% van de totale detailhandelsbestedingen in de eigen gemeente plaatsvindt. Circa 48% van de totale uitgaven in de detailhandel spenderen Zoeterwoudenaren in de overige Groene Hart gemeenten. Waarbij dit met name geldt voor de categorieën: in en om huis, mode, en vrije tijd. De helft van de totale uitgaven aan dagelijkse boodschappen spendeert men in Zoeterwoude.

Figuur 1.10 Koopstromen binnen de Rijnstreek

Bron: Rabobank

In gesprekken met ondernemers⁸ kwam naar voren dat de detailhandel ook aandacht vergt vanwege de economische ontwikkeling van de Rijnstreek. De ontwikkeling van het Stadshart in Alphen aan den Rijn heeft niet helemaal uitgepakt zoals men had verwacht. De omringende regio profiteert onvoldoende van het centrum van Alphen aan den Rijn. Om een sterke regiofunctie te krijgen, is het noodzakelijk het Stadshart verder te ontwikkelen, waarvan de detailhandel profiteert. In de praktijk blijkt dat inwoners uit Zoeterwoude voornamelijk naar Leidsenhage in Leidschendam gaan om te winkelen (betere voorzieningen, restaurants, parkeermogelijkheden, overzichtelijk). Dit winkelcentrum is een gedegen concurrent van Alphen aan den Rijn. Ook zijn zij sterk gericht op Leiden. Terwijl de inwoners van Stompwijk weer meer affiniteit hebben met en gericht zijn op Zoetermeer. Verschillende partijen als de overheid en de ondernemersorganisaties zouden samen met de ondernemers kunnen bekijken hoe de ontwikkeling van het Stadshart te stimuleren zodat dit de aantrekkelijkheid van het centrum vergroot en de regiofunctie versterkt.

Stompwijk

Het dorp Stompwijk is gelegen onder de A4, ligt dichtbij Den Haag en wordt omgeven door weidelandschap. Van origine is het een agrarisch dorp met veehouderijen en tuinbouwbedrijven. De bedrijvigheid wordt gekenmerkt door handel in kaas, pluimvee, transportbedrijven en andere dienstverleners. In Stompwijk is een relatief hoog aantal glastuinbouwbedrijven. Betreffende bedrijven vormen een belangrijk onderdeel van de in het gebied kenmerkende agribusiness. Veel van deze bedrijven zijn een voorbeeld van innovatie. De agrarische sector is een belangrijke economische drager voor het gebied, mede omdat dit soort bedrijvigheid ook weer aanverwante bedrijvigheid aantrekt. Zo'n 25% van de werkgelegenheid zit in de groot- en detailhandel.

⁸ Zie voetnoot 5

De gemeente Leidschendam-Voorburg schrijft in haar visie dat Stompwijk zich in de periode tot 2030 zou moeten ontwikkelen als de groene, recreatieve entree van het Groene Hart met een leefbare dorpskern. Voor bedrijven die met goederentransport voor overlast zorgen en voor bedrijven die landschappelijk gezien ver afstaan van het agrarische en recreatieve karakter van Stompwijk, wordt voor de toekomst naar een alternatieve plek gekeken. Het bestaande kassengebied zal worden uitgebreid, er wordt extra ruimte gecreëerd voor kleinschalige bedrijvigheid, en verbreding van de landbouw. Met name de recreatieve bedrijvigheid zal worden gestimuleerd.

In Stompwijk ligt een bedrijventerrein aan het Klaverblad. Op dit terrein zijn bedrijven gehuisvest zoals een verhuisbedrijf, aannemer, groothandel. Verder ligt verspreid liggend, vooral langs de Stompwijkseweg een aantal bedrijven waarvan een relatief groot aantal een hogere milieucategorie heeft. De ontsluiting van Stompwijk is beperkt tot een hoofdweg dwars door de dorpskern. Niet gebiedsgebonden bedrijven met een verkeersaantrekkende werking vormen volgens de gemeente Leidschendam-Voorburg geen waardevolle aanvulling voor het gebied en het beleid is om die reden niet gericht op het behoud van deze bedrijven.

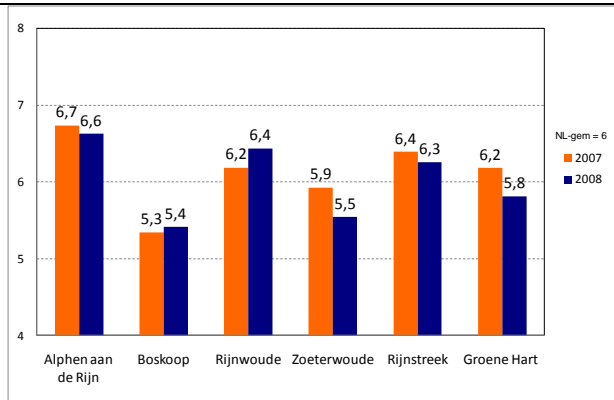
Uit de workshops met ondernemers blijkt dat diverse ondernemers zijn weggetrokken uit Stompwijk. Zij liepen structureel tegen het vergunningprobleem aan wanneer zij wilden uitbreiden met hun bedrijf. Het geen toestemming kunnen krijgen voor bedrijfsuitbreiding houdt verband met de bescherming van het agrarische gebied. Dit geldt ook voor de glastuinbouw, een sector die momenteel in zwaar weer zit. Daarnaast zijn de ondernemers van mening dat Stompwijk onvoldoende ruimte biedt voor jonge bedrijven. Genoemde problematiek wijt het bedrijfsleven vooral aan de bestuurlijke versnippering.⁹

1.4 Thermometerstand

Het rapportcijfer voor de economische prestatie is opgebouwd uit een rapportcijfer voor economische groei en economische kracht van een regio. Dit rapportcijfer komt in de Rijnstreek in 2008 op een 6,3 uit, waarmee de regio iets beter presteert dan het landelijke gemiddelde. Figuur 1.10 laat zien dat het prestatiecijfer van de Rijnstreek iets lager is dan in 2007, wat vooral wordt veroorzaakt door het lagere prestatiecijfer van Zoeterwoude. In onderstaande figuur worden de scores voor de vier gemeenten, de regio en referentiegebied voor 2007 en 2008 getoond.

⁹ Bron: Integrale gebiedsvisie voor Stompwijk,2007. Gemeente Leidschendam-Voorburg. Bron: Economische beleidsbrief : "Ondernemen met een positieve balans".2005. Gemeente Leidschendam-Voorburg.

Figuur 1.10 Economisch presteren Rijnstreek 2007-2008

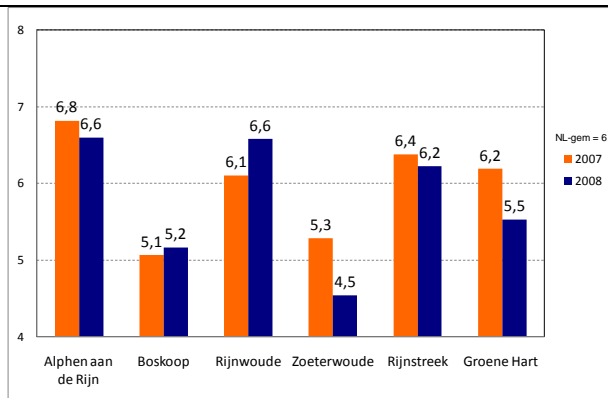

Bron: Rabobank

De economische prestatie van het bedrijfsleven in de Rijnstreek is met een 6,3 hoger dan de 5,8 van het Groene Hart. Het Groene Hart scoorde in 2007 nog boven het landelijk gemiddelde met een 6,2. Boskoop is de enige gemeente die zowel in economische groei als kracht licht is gestegen, maar ook deze gemeente presteert onvoldoende. De economische groei in Zoeterwoude is in 2008 flink achteruitgegaan en komt daarmee op een 4,5 uit. Zoeterwoude scoort wel een mooie voldoende op economische kracht. De hoogste stijging in economische groei in 2008 vond plaats in Rijnwoude, het rapportcijfer 6,6 was hier gelijk aan dat van Alphen aan den Rijn.

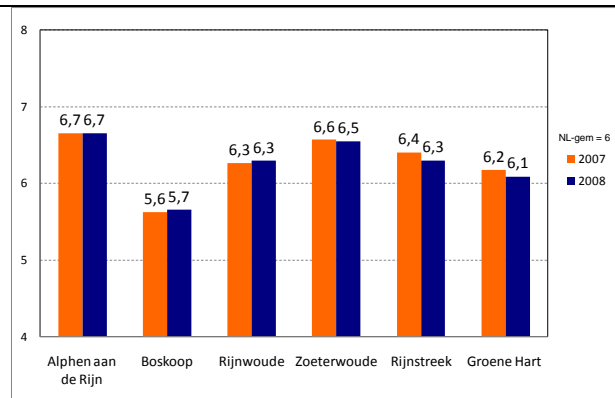
Het bedrijfsleven van de Rijnstreek scoort in 2008 een 6,2 op economische groei en een 6,3 op economische kracht. Ten opzichte van het vorige jaar doet de Rijnstreek het iets minder op beide indicatoren. In de volgende paragrafen wordt uitgebreider stilgestaan bij de indicatoren die geleid hebben tot deze scores.

Figuur 1.11 Economische groei 2007-2008

Bron: Rabobank

Figuur 1.12 Economische kracht 2007-2008

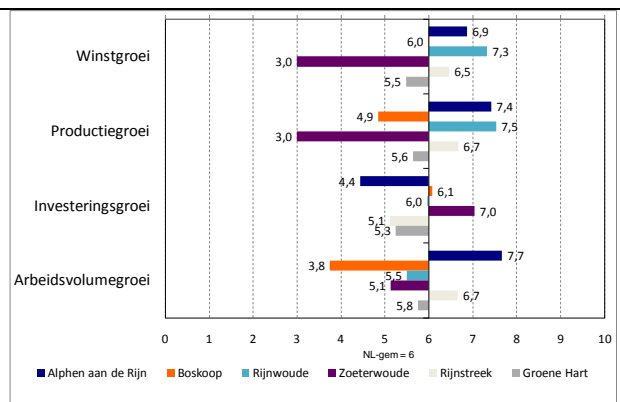
Bron: Rabobank

1.5 Economische groei

Uit figuur 1.11 blijkt dat de economische groei in de Rijnstreek in 2008 is afgenomen in vergelijking met 2007. Ondanks deze afname scoren ze nog wel boven het landelijk gemiddelde. Het Groene Hart als geheel heeft in 2008 een behoorlijk lagere groei dan in 2007 gerealiseerd en komt zelfs onder het landelijke cijfer uit.

Hieronder wordt ingegaan op de onderliggende indicatoren die de economische groei bepalen. Dit zijn winstgroei, productiegroei, investeringsgroei en arbeidsvolumegroei. In figuur 1.13 zijn deze indicatoren voor de vier gemeenten, de regio Rijnstreek en het Groene Hart weergegeven.

Figuur 1.13 Rapportcijfers indicatoren economische groei 2008

Bron: Rabobank

Alphen aan den Rijn kent sterke economische groei

Alphen aan den Rijn scoort ruim boven het landelijk gemiddelde voor winst-, productie- en arbeidsvolumegroei, maar laat het afweten bij investeringsgroei. Dit is opmerkelijk aangezien de overige gemeenten wel voldoende scores op deze indicator. De winstgroei in Alphen aan den Rijn zit voornamelijk in de industriële sector die een groei van ruim 14% doormaakte. Dit percentage ligt boven het Nederlands gemiddelde dat een winstgroei van bijna 8% behaalde. De hoge productiegroei zit eveneens in de industriële sector. Ook de sector 'overige dienstverlening' maakte een goede winstgroei van bijna 13% ten opzichte van het landelijk gemiddelde van ruim 4%. In deze sector vallen de culturele voorzieningen zoals musea, schouwburg, theater et cetera. Als enige gemeente scoort Alphen aan den Rijn zeer positief qua arbeidsvolumegroei. Dit is te danken aan het groeipercentage van 4,2% in de industrie, vergeleken met een landelijke groei van 0,3%.

Groeispurt voor Rijnwoude

Zoals eerder vermeld, heeft Rijnwoude van alle gemeenten in de Rijnstreek in 2008 de grootste groei doorgemaakt en doet daarmee niet onder voor Alphen aan den Rijn. Rijnwoude presteert op alle indicatoren, behalve arbeidsvolumegroei, conform landelijk niveau of zelfs beter. Winstgroei zien we vooral in de industrie (13,4%) en de bouw (16,9%). Dit geldt ook voor de productiegroei (11,2% in de industrie en 9,9% in de bouwsector). De bouw heeft de afgelopen jaren flink geprofiteerd van de gunstige economische tijden waarin de vraag naar nieuwbouw woningen en utiliteitsbouw toenam. Vanaf 2009 wordt hierin echter een daling verwacht vanwege de terughoudende koopbereidheid van particulieren en verminderde investeringsbereidheid van bedrijven.

Grote verschillen in groei indicatoren voor Boskoop

Boskoop, dat qua groei en kracht flink onder het Nederlands gemiddelde scoort, laat echter op de investeringsgroei bovengemiddelde cijfers zien. Qua winstgroei zit Boskoop op hetzelfde niveau als het Nederlandse bedrijfsleven. Ten opzichte van 2007 zien we in 2008 met name in de gezondheidszorg en de bouw een toename van de investeringsgroei. In tegenstelling tot de commerciële sectoren, heeft de gezondheidszorg geen last van de moeilijke economische tijden en zal zij de komende tijd een positieve groei doormaken. De toename van de investeringsgroei in de zorg komt vooral vanuit de overheid die deze sector flink stimuleert. Op productie- en arbeidsvolumegroei presteert Boskoop onvoldoende. De landbouwsector blijft in 2008 met een investeringsgroei van 5,7% achter bij het landelijk gemiddelde van 6,1%.

Zoeterwoude hekkensluiter van de Rijnstreek

Zoeterwoude blijft ver achter op economische groei en laat het tegenovergestelde zien van Alphen aan den Rijn. Zij scoort slecht op winst-, productie- en arbeidsvolumegroei, maar ruim boven het landelijk gemiddelde qua investeringsgroei. Zoeterwoude presteert als enige gemeente ondermaats bij de winstgroei. Dit heeft te maken met een zeer negatief percentage in de industrie, ten opzichte van het Nederlands gemiddelde dat groeide met 7,9%. Het zwaartepunt van de negatieve winstgroei ligt hier met name bij het grootbedrijf. Na de financiële sector, heeft de industrie het meeste last van de financiële crisis en de wereldwijde recessie. Het productieverlies bij deze bedrijven heeft echter niet geleid tot een afnemende investeringsgroei.

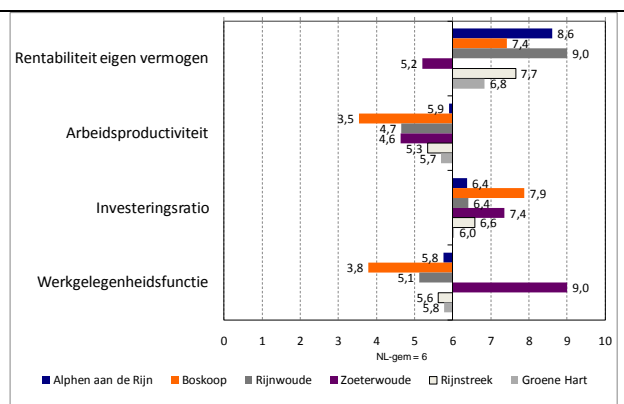
Zoeterwoude scoort hier juist weer boven het landelijk gemiddelde. Hoewel de industrie nog geen 10% van het aantal bedrijven vertegenwoordigt in Zoeterwoude, zorgt zij wel voor een hoge werkgelegenheid. Maar liefst 32% van het aantal banen zit in die sector. De negatieve winstgroei van Zoeterwoude in de industrie, wordt door Alphen aan den Rijn gecompenseerd. Met een groei van 14,7% steekt zij ruim boven het Nederlandse gemiddelde uit van 7,9%.

In het algemeen kan geconcludeerd worden dat de Rijnstreek het beter doet qua economische groei dan het Groene Hart. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat Alphen aan den Rijn de rapportcijfers flink ophaalt. Het Groene Hart presteert op alle indicatoren ondermaats in vergelijking tot het landelijk gemiddelde.

1.6 Economische kracht

Evenals de economische groei is ook de economische kracht in de Rijnstreek licht gedaald, maar deze zit nog wel boven het landelijk gemiddelde. De economische kracht bestaat ook uit vier deelindicatoren. Dit zijn de rentabiliteit op het eigen vermogen (REV), arbeidsproductiviteit, investeringsratio en werkgelegenheidsfunctie. In figuur 1.14 zijn de scores voor de vier gemeenten, regio Rijnstreek en het Groene Hart weergegeven.

Figuur 1.14 Rapportcijfers indicatoren economische kracht 2008

Bron: Rabobank

Hoge rentabiliteit eigen vermogen

De indicator REV geeft de verhouding weer tussen het bedrijfsresultaat en het eigen vermogen en geeft inzicht in de winstgevendheid van een bedrijf. De hoge rentabiliteit van het eigen vermogen van het bedrijfsleven in Alphen aan den Rijn is te danken aan de sectoren industrie, bouw en horeca. Alle drie scores zijn hoog boven het Nederlands gemiddelde. Het rapportcijfer voor de rentabiliteit van het bedrijfsleven in Rijnwoude geldt voor dezelfde sectoren, alleen komt daar nog de gezondheidszorg bij die het cijfer nog wat omhoog haalt. Alleen Zoeterwoude blijft achter en heeft helaas een onvoldoende op deze indicator. Boskoop scoort goed op de rentabiliteit in de financiële sector, de industrie, bouw, overheid en onderwijs, gezondheidszorg en dienstverlening.

Lage arbeidsproductiviteit in de Rijnstreek

De indicator arbeidsproductiviteit geeft de gemiddelde productie per werknemer weer. Om dit te meten wordt de bruto toegevoegde waarde gedeeld door het totale arbeidsvolume. Het geeft dus aan hoeveel waarde een fulltime medewerker (fte) in een jaar toevoegt. Gemiddeld ligt de arbeidsproductiviteit in Nederland op zo'n € 88.000. Voor de Rijnstreek bedraagt dit € 77.000 per fte en de regio krijgt daarmee een 5,3. Deze lage waarde voor de arbeidsproductiviteit is vooral toe te rekenen aan Boskoop met € 48.000 per fte.

Ook Rijnwoude en Zoeterwoude blijven onder het landelijk gemiddelde met een arbeidsproductiviteit van € 66.000. Alphen aan den Rijn komt het dichtste in de buurt van het Nederlands gemiddelde met € 86.000 per fte. De arbeidsproductiviteit ligt in de Rijnstreek in bijna alle sectoren onder het landelijk gemiddelde. Dit komt door de grote achterstand in de industrie en de financiële instellingen in de Rijnstreek en duidt op een hoge arbeidsintensiteit. Binnen de industrie zijn er grote verschillen tussen de branches. Hoewel zowel in de industriesector als bij de financiële instellingen de arbeidsproductiviteit in Alphen aan den Rijn en Rijnwoude is gestegen ten opzichte van 2007, blijft deze nog ver achter bij het Nederlandse gemiddelde.

Investeringsratio in alle gemeenten boven landelijk gemiddelde

De investeringsratio geeft de verhouding weer tussen de investeringen en de bruto toegevoegde waarde. Deze bedraagt voor de Rijnstreek 24%, in heel Nederland 21%. De Rijnstreek scoort hier met een 6,7 boven het landelijk gemiddelde. Landelijk is de investeringsratio van 2008 ten opzichte van 2007 in alle sectoren afgenomen. In de Rijnstreek zien we een grote investeringsbereidheid van het bedrijfsleven. De hoge investeringen in Boskoop zitten in de sectoren 'overige dienstverlening' en 'landbouw'. In Boskoop speelt de tuinbouwsector een prominente rol. Dit is een kapitaalsintensieve sector, wat betekent dat de investeringen per m² hoog zijn in vergelijking met andere branches door het intensieve gebruik van productiemiddelen. Het eveneens goede rapportcijfer voor Zoeterwoude komt vooral door de hoge investeringen van de industrie in 2008.

Zoeterwoude als werkgelegenheidsmotor

De werkgelegenheidsfunctie toont de verhouding tussen het aantal banen en de beroepsbevolking (aantal personen in de leeftijd van 15 tot 65 jaar). Het geeft weer in hoeverre een gebied haar eigen bevolking van werk kan voorzien. Voor de Rijnstreek hebben we dit in de paragraaf over pendel in beeld gebracht. De Rijnstreek krijgt hierop een 5,6, wat overeenkomt met een werkgelegenheidsfunctie van 0,9 (voor elke kracht in de beroepsbevolking zijn 0,9 banen beschikbaar). Zoeterwoude scoort met een werkgelegenheidsfunctie van 2,2 opvallend hoog, dankzij relatief veel banen in de industrie, handel & reparatie en Gezondheids- & welzijnzorg. Alphen aan den Rijn scoort met een 0,9 even hoog als het landelijk gemiddelde. Voor Boskoop en Rijnwoude geldt dat zij onvoldoende werkgelegenheid kunnen bieden voor hun beroepsbevolking. Zij hebben een werkgelegenheidsfunctie van respectievelijk 0,5 en 0,7. Zolang inwoners ergens anders werk kunnen vinden, hoeft dit niet tot problemen te leiden. Het heeft dus beperkte invloed op de werkloosheid in deze gemeenten.

2. Duurzame ontwikkeling van de lokale economie

Het belang van Zuid-Holland voor de Nederlandse economie mag niet worden onderschat. Een groot deel van het Bruto Nationaal Product (21%) wordt hier verdiend en twee op de tien werknemers zijn in deze provincie werkzaam. In haar Economische Visie 2008 beschrijft de Provincie Zuid-Holland haar ambitie om economisch gezien tot de topro regio's van Europa te behoren. De drie pijlers hiertoe zijn internationaal concurrerend, innovatief en duurzaam. Om de genoemde pijlers in de praktijk te realiseren dient de provincie voorwaarden te scheppen voor ondernemers om een duurzame werkomgeving te creëren. Hiertoe stelt de provincie dat om de internationale concurrentiepositie te versterken de innovatiekracht van de Zuid-Hollandse economie moet stijgen. Het creëren van een gunstig innovatieklimaat zal een toenemend aantal kennis- en ontwikkelingswerkers aantrekken. Naast een internationaal concurrerende positie en een verbetering van het innovatieklimaat, is ook een duurzame economie speerpunt binnen het beleid voor economische ontwikkeling. Wat dit betreft biedt duurzaamheid kansen voor de lokale economie om innovaties te stimuleren die ten gunste komen voor het bedrijfsleven en de leefomgeving. Innovatie is een vereiste om tot duurzame economische ontwikkeling te komen, en dit leidt weer tot een verbeterde concurrentiepositie op de (wereld)markt. Om van de Rijnstreek een duurzame economische regio te maken, is het van belang de landschappelijke kwaliteiten in kaart te brengen.

2.1 Stand van de ruimtelijke kwaliteiten Alphen aan den Rijn, Rijnwoude, Zoeterwoude

In onderstaande paragraaf zal nader worden ingegaan op de ruimtelijke kwaliteiten van de Rijnstreek, waarbij de verschillende landschapsindicatoren centraal staan. Hieruit zal blijken welke indicatoren extra aandacht verdienen teneinde de landschapskwaliteiten te bewaken. De cijfers zullen worden afgezet tegen het referentiegebied het Groene Hart en geheel Nederland. Vervolgens confronteren we de scores met de ontwikkelingsplannen voor Alphen aan den Rijn en de Oude Rijnzone.

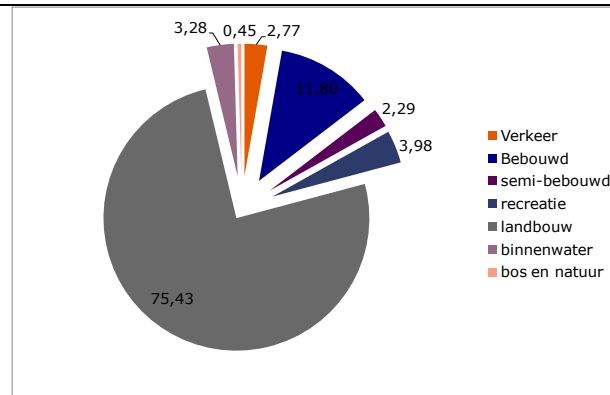
Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude zijn alle drie onderdeel van het Groene Hart. Dit gebied is met 1800 km² het grootste Nationaal Landschap van Nederland. Het Groene Hart is het "recreatieve natuurhart" van de Randstad. Het gebied wordt echter bedreigd door toenemende verstedelijking, verzilting van het water en daling van de bodem en wordt daardoor steeds kwetsbaarder. In 2006 heeft het Rijk voor het Groene Hart als doel gesteld dat er meer ruimte voor ontwikkeling dient te zijn zonder dat het authentieke karakter van het gebied verloren gaat ¹⁰.

Ruimtelijke indeling

Als we naar de ruimtelijke indeling van Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude kijken, zien we dat ruim 75% van het gebied bestaat uit landbouwgrond, meer dan in het Groene Hart en geheel Nederland.

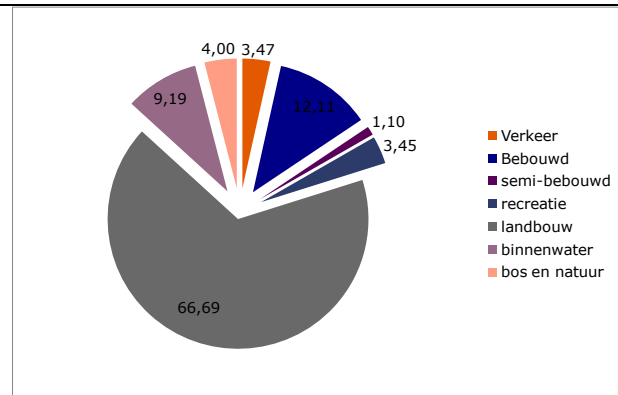
¹⁰ www.minlnv.nl

Figuur 2.1 Ruimtelijke verdeling onderzoeksgemeenten 2007

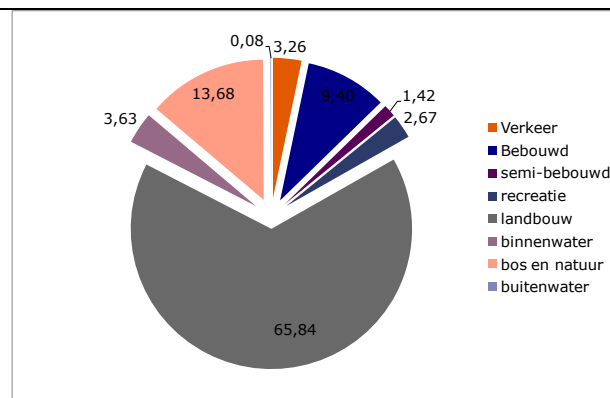
Bron: CBS Bodemstatistiek, bewerking Rabobank

Figuur 2.2 Ruimtelijke verdeling Groene Hart gemeenten 2007

Bron: CBS Bodemstatistiek, bewerking Rabobank

Figuur 2.3 Ruimtelijke verdeling Nederland 2007

Bron: CBS Bodemstatistiek, bewerking Rabobank

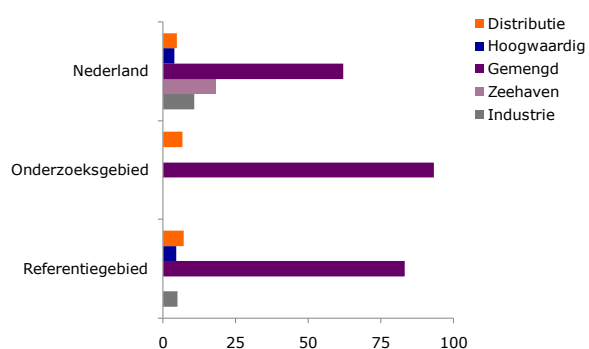
Wanneer we de onderzoeksgemeenten onderling vergelijken, zien we dat Rijnwoude voor een substantieel deel uit landbouwareaal bestaat. Alphen aan den Rijn heeft daarentegen het hoogste percentage bebouwd gebied van ruim 15%. Het grootste verschil zien we tussen Alphen aan den Rijn en Rijnwoude, terwijl het totaal aantal ha in oppervlakte nagenoeg gelijk is. Alphen aan den Rijn heeft 5.766 ha tot haar beschikking en Rijnwoude 5.783 ha. Verder heeft Alphen aan den Rijn een veel groter oppervlak bouwterrein (220 ha) tegenover Rijnwoude met zo'n 76 ha. Niet verwonderlijk ondervindt Alphen aan den Rijn de grootste bevolkingsdruk (13 personen per bebouwd oppervlakte), gevolgd door Zoeterwoude. Dit is opmerkelijk aangezien Zoeterwoude 'slechts' 2.191 ha tot haar beschikking heeft en een bevolkingsdruk heeft van 4 personen per ha. Terwijl Rijnwoude een bevolkingsdruk heeft van 3 personen per ha. Een ander opvallend element is recreatie.

Alphen aan den Rijn heeft hiervoor procentueel gezien een groter gebied gereserveerd dan de overige twee gemeenten en Nederland.

Bedrijventerreinen

Om duurzaam beleid voor bedrijventerreinen in de Rijnstreek te maken, is het van belang om te weten hoe de indeling van bedrijventerreinen in de regio is. Zoals figuur 2.4 toont, is het percentage gemengde bedrijventerreinen in het onderzoeksgebied flink hoger dan het Nederlandse gemiddelde. Ook het percentage distributierreinen is hoger, terwijl de categorieën 'industrie' en 'hoogwaardig' in het geheel niet voorkomen. Wat opvalt is dat Zoeterwoude en Rijnwoude geen specifieke industrieterreinen zouden hebben. Dit lijkt strijdig met de informatie uit de tabellen in de bijlage. Hier wordt voor Rijnwoude en Zoeterwoude voor een tweetal bedrijventerreinen aangegeven dat zij alleen industrieel van aard zijn¹¹. Rijnwoude bestaat voor het merendeel uit gemengde bedrijventerreinen, maar heeft ook nog ruim 30% distributierreinen. Een substantieel hoger aandeel dan het Nederlands gemiddelde (5%).

Figuur 2.4 Percentages type bedrijventerreinen

Bron: VROM/ DG Ruimte - IBIS registratie bedrijventerreinen 2000- 2007

De gemeenten en provincie hebben zich in eerste instantie uitgesproken voor de herstructurering van bedrijventerreinen in plaats van de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen. Provincie Zuid-Holland richt zich tevens specifiek op de herstructurering van de Hogere Milieucategorie Bedrijven (HMC-bedrijven). Dit type bedrijven is van groot belang voor de (lokale) economie en voor de toekomst van Zuid-Holland. Binnen het onderzoeksgebied zijn deze bedrijven gevestigd op Hoogwaard (Rijnwoude) en Rijnhaven (Alphen aan den Rijn). Herstructurering van deze bedrijventerreinen is nodig omdat de HMC-bedrijven hinder veroorzaken en geen ruimte hebben om uit te breiden.

¹¹ Een verklaring voor dit verschil ligt in het feit dat de informatie uit twee verschillende bronnen komt en dat de bronnen er elk een andere definitie op na houden van wat er onder een industrieterrein wordt verstaan. Het verschil ligt in de manier van registreren van bedrijventerreinen.

Er dient echter wel genoeg ruimte gereserveerd te blijven voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen voor economische groei. Een overzicht met de nog beschikbare ruimte op bedrijventerreinen is hiervoor een vereiste. In onderstaande tabellen staat een selectie van de bedrijventerreinen met uitgifbare ruimte in Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude.

Tabel 2.5: Uitgifbare hectare bedrijventerrein 2008¹²

Gemeente	Naam	Bruto oppervlakte	Netto oppervlakte	Uitgifbaar gemeente	Uitgifbaar particulier	Totaal Uitgifbaar
Alphen aan den Rijn	Crown Business Center Alphen aan den Rijn	5 ha	4,00 ha	0,00 ha	3,70 ha	3,70 ha
Alphen aan den Rijn	De Schans I	10 ha	6,30 ha	0,14 ha	0,00 ha	0,14 ha
Alphen aan den Rijn	De Schans II	19,5 ha	12,20 ha	6,25 ha	0,00 ha	6,25 ha
Alphen aan den Rijn	Heimanswetering	28 ha	23,03 ha	0,00 ha	0,73 ha	0,73 ha
Alphen aan den Rijn	Hoorn West	29,9 ha	19,80 ha	7,80 ha	0,00 ha	7,80 ha
Alphen aan den Rijn	Molenwetering	107,4 ha	74,75 ha	2,15 ha	0,00 ha	2,15 ha
Alphen aan den Rijn	OTA (OverslagTerminal Alphen)	6 ha	6,00 ha	6,00 ha	0,00 ha	6,00 ha
Alphen aan den Rijn	Stationsomgeving /Singelkwartier	20 ha	6,70 ha	5,20 ha	0,00 ha	5,20 ha
Alphen aan den Rijn	Steekterpoort IDB (vh Poort van Alphen)	30 ha	16,00 ha	12,00 ha	4,00 ha	16,00 ha

Bron: Infodesk bedrijventerreinen Zuid-Holland

Uit de tabellen blijkt dat er ook particuliere grond uitgifbaar is. Dit betekent dat het aanbod van de grond in handen is van ontwikkelingsmaatschappijen, projectontwikkelaars of andere particulieren en nog niet is verkocht.

Op de locatie Steekterpoort wordt een Innovatief Duurzaam Bedrijventerrein ontwikkeld. Bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen dienen deze duurzaam te zijn. Onder duurzame bedrijventerreinen wordt verstaan:

- Duurzame energiebesparing en implementatie
- Oriëntatie van kavels en gebouwen op het zuiden
- Duurzaam bouwen
- Duurzame energiebronnen zoals het gebruik van zon- en windenergie
- Koude en warmte opslag
- Gebruik van restwarmte
- Clusteren van bedrijven met warmtevraag en overschot aan warmte
- Terreinmanagement
- Regionale samenwerking van bedrijventerreinen
- Meervoudig ruimtegebruik
- Bedrijven worden landschappelijk ingepast
- Water, afval en grondstoffenbeheer
- Gezamenlijk gebruik maken van faciliteiten en bedrijfsruimtes.
- Vervoer van goederen en personen combineren
- Afvalstoffen collectief inzamelen en afvoeren
- Energie, water en grondstoffen uitwisselen

¹² Bruto oppervlakte= de totale oppervlakte van een bedrijventerrein.

Netto oppervlakte= de bruto oppervlakte van een bedrijventerrein, exclusief de oppervlakte bestemd voor openbare voorzieningen als wegen, groenzones en water. Bron: IBIS Bedrijvenregistratie.

Op duurzame bedrijventerreinen werken bedrijven met elkaar aan vermindering van het energiegebruik en verbeteren van de energie efficiency. Het gaat om het efficiënte gebruik van energie en materiaal, goederen en personen en de samenwerking tussen bedrijven. Immers, energie besparen levert een verbetering op van het bedrijfseconomisch resultaat en een vermindering van milieubelasting. Daarnaast is de optie voor meervoudig grondgebruik een interessant aspect. Denk hierbij aan verdichting van bedrijventerreinen. Verdichting heeft betrekking op het realiseren van meer bedrijfsoppervlakte op hetzelfde aantal vierkante meters¹³, bijvoorbeeld gedeelde parkeervoorzieningen. Meervoudig ruimtegebruik betekent immers ruimtewinst. Bedrijventerreinen worden hiermee multifunctionele locaties. Regionale afstemming over de bedrijventerreinen en kantoorlocaties is daarom evident.

Om dit te realiseren vergt dit een intensieve samenwerking tussen KvK, provincie, gemeenten, vervoersbedrijven, ontwikkelingsmaatschappijen, projectontwikkelaars, bedrijven, energie- en waterleveranciers.

Tabel 2.6: Uitgeefbare hectare bedrijventerrein

Gemeente	Naam	Bruto oppervlakte	Netto oppervlakte	Uitgeefbaar gemeente	Uitgeefbaar particulier	Totaal Uitgeefbaar
Rijnwoude	Groenendijk (Oost)	12 ha	9,00 ha	0,00 ha	9,00 ha	9,00 ha
Rijnwoude	Prinsenschouw	28 ha	20,00 ha	0,00 ha	20,00 ha	20,00 ha

Bron: Infodesk Bedrijventerreinen Zuid-Holland

De getoonde bedrijventerreinen van Rijnwoude zijn onderdeel van het transformatiegebied Oude Rijnzone. De Prinsenschouw zal zich richten op de vestiging van milieucategorie bedrijven 3 en 4¹⁴. Verwacht wordt dat genoemde terreinen niet voor 2015 beschikbaar zijn. Het bedrijventerrein Groenendijk West in Zoeterwoude is ook in het Masterplan Oude Rijnzone opgenomen als potentieel ontwikkelingsgebied voor een bedrijventerrein.

Tabel 2.7: Uitgeefbare hectare bedrijventerrein

Gemeente	Naam	Bruto oppervlakte	Netto oppervlakte	Uitgeefbaar gemeente	Uitgeefbaar particulier	Totaal Uitgeefbaar
Zoeterwoude	Groenendijk (West)	15 ha	9,00 ha	0,00 ha	9,00 ha	9,00 ha
Zoeterwoude	Grote Polder	60,3 ha	43,30 ha	0,00 ha	0,30 ha	0,30 ha
Zoeterwoude	Meerburgpolder	5 ha	4,00 ha	4,00 ha	0,00 ha	4,00 ha

Bron: Infodesk Bedrijventerreinen Zuid-Holland

¹³ Een alternatieve bedrijventerreinstrategie voor de Oude Rijnzone, 2005. STOGO.

¹⁴ De milieucategorieën zijn gerangschikt van 1 t/m 6. Het cijfer geeft de bedrijfsactiviteit van een bedrijf weer waarbij 1 staat voor 'heel lichte bedrijvigheid' en 6 voor 'heel zware bedrijvigheid'. Wanneer een bedrijf een activiteit huisvest dat zware overlast bezorgt op het gebied van geluid, geur en stof wordt het in een zwaardere milieucategorie geplaatst. Hoe hoger de milieucategorie, hoe verder de vereiste afstand tot omliggende bedrijven en woningen. Bron: Bedrijven en milieuzonering. 2001, VNG.

Grondprijzen

Door de relatief lage grondprijs in Nederland (in vergelijking met woningbouwprizen) worden bedrijventerreinen vooral door laagbouw gedomineerd.

De grondprijzen zijn de afgelopen 15 jaar in heel Nederland gestegen, wat resulteerde in een verdubbeling van de prijs en soms zelfs een verdrievoudiging. In veel regio's is de grondprijs van bedrijventerreinen lager dan de grondwaarde, wat betekent dat de waarde van de grond hoger is dan de prijs die de gemeenten ervoor vragen. Uit onderzoek van Stec Groep blijkt dat er gemiddeld een verschil van 10% zit tussen de grondwaarde en wat per vierkante meter op tafel gelegd moet worden. Dit betekent dus dat de grondprijs van bedrijventerreinen met gemiddeld 10% kan stijgen zonder dat dit leidt tot problemen in de vastgoedmarkt. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dit ook voor de Rijnstreek het geval is. Het argument dat ondernemers vanwege een stijging van de grondprijzen zich niet op bepaalde terreinen willen vestigen gaat niet op. De keuze voor een bepaald vestigingsgebied hangt veel meer samen met het aanbod aan werkgelegenheid, de uitstraling van een bedrijventerrein en nabijgelegen afzetmarkten. De grondkosten vormen ook geen substantieel deel van de investeringskosten die een ondernemer maakt. Dit betekent niet dat de grondprijs de ondernemer koud laat. Om de investeringskosten zo veel mogelijk te verlagen zal een ondernemer wel met de gemeente onderhandelen over de grondprijzen.

Wanneer we naar de gemiddelde grondprijs per m² bedrijventerrein kijken (2008), dan zien we dat bedrijven in Alphen aan den Rijn gemiddeld € 277/m² moesten neertellen. Dit is flink hoger dan de gemiddelde prijs in Zuid-Holland, die € 220/m² bedroeg. Het landelijk gemiddelde viel vrij laag uit met € 102/m². De grondprijzen van de verschillende bedrijventerreinen in de Rijnstreek zijn slechts indicatief van aard (zie tabellen in de bijlage). Bedrijventerreinen als Hoogwaard en Rijnhaven stammen uit de jaren zestig van de vorige eeuw en zijn sterk verouderd. Daarnaast zijn grondprijzen afhankelijk van de ligging van het perceel. Voor nieuwe bedrijventerreinen hanteert de gemeente Alphen aan den Rijn een grondprijs van € 300 per vierkante meter.

Alphen aan den Rijn als kantorenstad

Vanuit de ondernemers ¹⁵werd de visie gedeeld dat Alphen aan den Rijn primair een woonfunctie heeft en die ook zou moeten houden. Wel zou de regiofunctie en de profilering als schone kantorenstad verder versterkt moeten worden. Voor kantoorlocaties ligt het ontwikkelpunt bij de concentratie van kantoorlocaties op centraal gelegen punten. De aantrekkelijkheid van kantoorruimten in Alphen aan den Rijn zit hem naast de centrale ligging in de Randstad vooral in de prijs. De huurprijs per m² is met € 120 namelijk lager dan het gemiddelde in de provincie (€ 134) en in Nederland (€ 137). Bij de acquisitie van bedrijven is dit een kans. De vele leegstand van kantoorruimten in Alphen aan den Rijn vraagt om meer focus op de acquisitie van bedrijven dan om nog meer kantoren toe te voegen aan de al bestaande ontwikkelingsplannen. Een regionale vraag- en aanbod analyse tussen gemeenten en bedrijven kan hierbij van toepassing zijn.

¹⁵ Zie voetnoot 5

Tabel 2.9: Gemiddelde huurprijs kantoorruimte

Gemiddelde huurprijs per m2 kantoorruimte per jaar				
	2005	2006	2007	2008
Alphen a/d Rijn	115	115	120	120
Zuid-Holland	130	130	131	134
Nederland	133	133	136	137

Bron: DTZ

Tabel 2.8: Gemiddelde huurprijs bedrijfsruimte

Gemiddelde huurprijs bedrijfsruimte per m2 per jaar				
	2005	2006	2007	2008
Alphen a/d Rijn	48	48	48	50
Zuid-Holland	50	50	51	51
Nederland	44	45	46	47

Bron: DTZ

Infrastructuur

In de laatste decennia is de mobiliteit sterk gegroeid, met als gevolg een enorme congestie op het wegennet. Momenteel is de auto het primaire vervoermiddel en voor Zuid-Holland geldt dat 50% van de afgelegde kilometers per auto wordt afgelegd. Dit heeft vooral betrekking op het woon-werkverkeer. Voor de bereikbaarheid van de landelijke gebieden in het Groene Hart is de auto essentieel. Rijkswegen, provinciale wegen en de toegangswegen tot de stadsgewesten staan dagelijks vast door de toename van het regionale verkeer. Volgens de Provincie Zuid-Holland is de gemiddelde afstand in het woon-werkverkeer de laatste 10 jaren met 20% toegenomen. In haar rapport 'Beheerst groeien 2002-2020' stelt de provincie Zuid-Holland dat:

"Aanleg van nieuwe wegen, is behoudens een uitzondering, niet het gepaste antwoord. In plaats van aanleg is herstructurering tezamen met gerichte capaciteitsverruiming van het netwerk vereist."

Voor de realisatie van Alphen aan den Rijn als 'kantorenstad' is een verbreding van de N207 een vereiste. Het knelpunt van de N207 kan veel potentiële bedrijven doen afhaken bij de keuze voor Alphen aan den Rijn als vestigingsplaats. Toereikende infrastructuur is immers van belang voor de ontwikkeling van een gebied. Voor zover te beïnvloeden, zouden infrastructuurontwikkelingen met name de woonfunctie van het gebied moeten ondersteunen. Daarnaast is de bereikbaarheid van Alphen aan den Rijn voor bedrijven belangrijk. Momenteel hindert de beperkte infrastructuur met name de ontwikkeling van de kantorenmarkt. Een bypass/omleiding naar de N207 zou hierbij een uitkomst zijn. Om de wensen op dit gebied te laten uitkomen, is een gezamenlijke aanpak van de gemeenten richting de provincie nodig. Daarnaast zal de ontwikkeling van de RijnGouwelijn de infrastructuur ontlasten en een belangrijke openbare vervoerlijn in de regio (tramverbinding) kunnen worden.

Eind 2010 rijdt deze lijn tussen Gouda en Alphen aan den Rijn. Eind 2015 zou deze lijn tussen Gouda, Leiden en de kust gereed moeten zijn¹⁶. Ook wordt er vanuit het bedrijfsleven gepleit voor een OV-corridor tussen Alphen aan den Rijn en Schiphol. Een fatsoenlijke infrastructuur heeft extra aantrekkingskracht op internationale bedrijven. Voor de regionale economie is het van belang om naast de aantrekkingskracht van regionale MKB-bedrijven ook te focussen op de vestiging van multinationals. Mogelijkheden voor het type bedrijven dat hiervoor aangetrokken kan worden, zijn bedrijven die normaliter voor de regio Schiphol zouden kiezen.

Overzichtskaart Rijngouwelijn

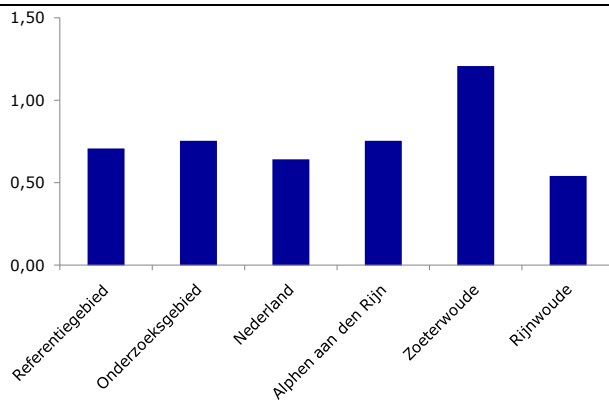
Bron: Prorail

Beleving gebied

De voorgaande paragrafen hebben wij toegespitst op de economische kenmerken van de Rijnstreek. In deze paragraaf zullen wij verdergaan met de natuurlijke kenmerken van het gebied. De onderstaande indicatoren, zijn afkomstig uit de BelevingsGIS Alterra. De historische kenmerkendheid, reliëf van een gebied, natuurlijke kenmerkendheid, geluidsbelasting en de horizonvervuiling zijn berekend voor de Rijnstreek, het referentiegebied het Groene Hart en Nederland. Deze belevingswaarde is berekend aan de hand van de oppervlakte van een gebied.

¹⁶ www.rjngouwelijn.nl

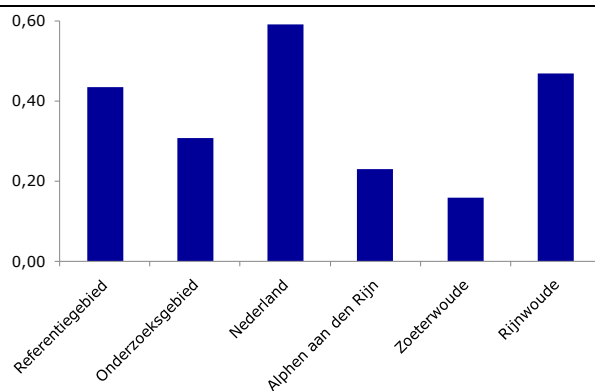
Figuur 2.10 Historische kenmerkendheid

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

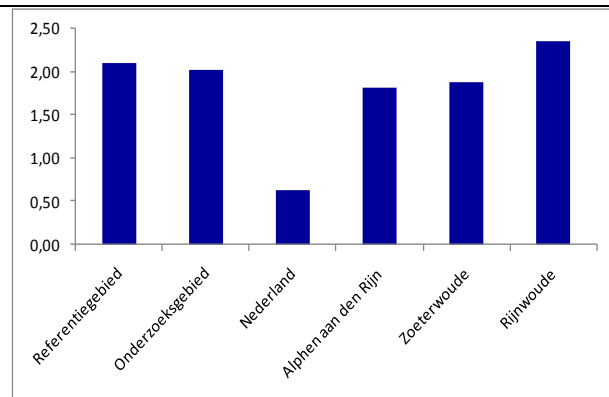
Uit figuur 2.10 blijkt dat Zoeterwoude er uitspringt wat de historische kenmerkendheid betreft. Typische cultuurhistorische elementen als de monumentale boerderijen en het veenweidegebied worden hoog gewaardeerd. Ook reliëf is een belangrijke peiler voor de aantrekkelijkheid van het landschap. De beleving van mensen omtrent het reliëf in hun gebied is voor Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude erg matig in vergelijking met Rijnwoude. Ook omtrent de natuurlijke kenmerkendheid springt Rijnwoude erbovenuit. Typische kenmerken voor deze gemeente als het veenweidegebied, het polderlandschap en de droogmakerijen worden hoog gewaardeerd. Daarnaast hebben we eerder in dit hoofdstuk vastgesteld, dat de omgeving van Rijnwoude voor een substantieel deel uit landbouwgrond bestaat. Opvallend is dat de natuurlijke kenmerkendheid in de Rijnstreek flink hoger wordt gewaardeerd dan in Nederland als geheel.

Figuur 2.11 Reliëf gebied

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

Figuur 2.12 Natuurlijke kenmerkendheid

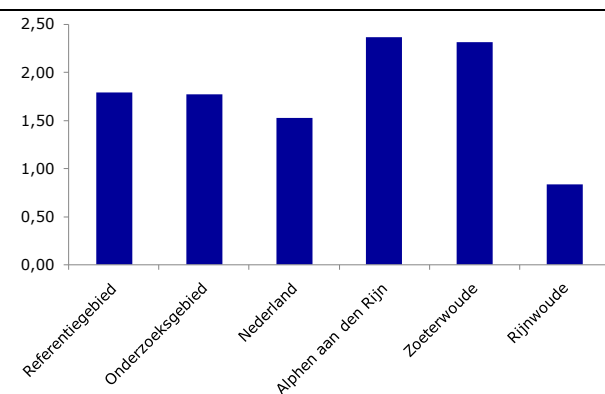

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

Voor de toekomst is het van belang om de waardering en beleving van de natuurlijke kenmerken in het perspectief te plaatsen van een veranderende bevolking. Momenteel staan vergrijzing en ontgroening volop in de belangstelling. Nu behoren Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude niet tot de meest dramatische krimpregio's, maar ook in deze gemeenten zal de bevolkingskrimp doorzetten. Dit heeft ook gevolgen voor de leefomgeving. Ouderen brengen meer tijd door in en om het huis, terwijl voor een jong werkend stel de afstand tot het werk en voorzieningen vooral van belang is. Het omringende landschap is over het algemeen voor ouderen belangrijker dan voor jongeren. Deze vergrijzing zal in een grotere recreatie-behoefte resulteren¹⁷.

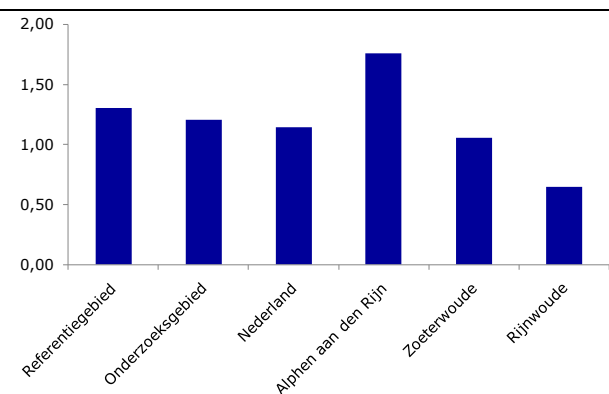
De geluidsoverlast wordt in Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude als behoorlijk belastend ervaren, meer dan in Rijnwoude. Oorzaak voor Alphen aan den Rijn ligt in het feit dat zij ingesloten zit tussen de N11 en de N207. Zoeterwoude ligt ingeklemd tussen de A4 en de N11 wat voor de nodige geluidsoverlast zorgt. Een vervuilde horizon wordt het meest ervaren door de inwoners van Alphen aan den Rijn en torent daarmee boven het landelijk gemiddelde uit. Dit is niet opmerkelijk aangezien Alphen aan den Rijn het hoogste percentage bebouwd gebied heeft van de Rijnstreek.

Figuur 2.13 Geluidsbelasting

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

Figuur 2.14 Horizonvervuiling

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

Vervuiling

De uitstootcijfers van de broeikasgassen zijn afkomstig uit de Emissieregistratie. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de broeikasgassen die zijn meegenomen in de berekeningen.

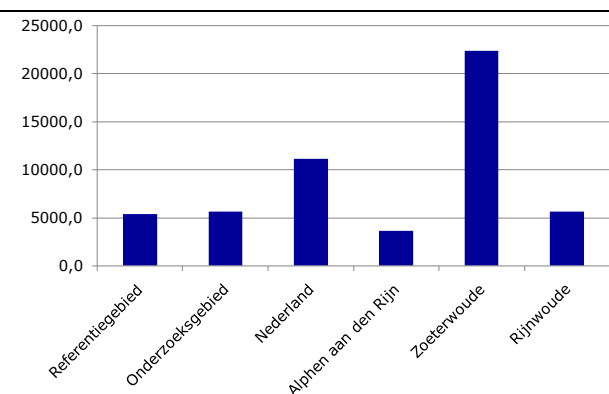
Uit onderstaande figuur blijkt dat Zoeterwoude een zeer hoge uitstoot van broeikasgassen heeft in vergelijking met de overige onderzoeksgemeenten en Nederland. Verklaarbaar vanwege de aanwezige industrie in de omgeving. De hoeveelheid CO₂ uitstoot in ton per inwoner is eveneens in Zoeterwoude het hoogst en te wijten aan de nabijheid van de A4.

¹⁷ Veeneklaas en Custers, 2009. Anticiperend landschapsbeleid. Katern 2: Demografie en wonen.

Wanneer we de CO₂ uitstoot van Alphen aan den Rijn afzetten tegen een vergelijkbare plaats als Gouda, dan zien we dat Alphen aan den Rijn een lagere uitstoot per inwoner heeft. Met zo'n 70.000 inwoners is Alphen aan den Rijn verantwoordelijk voor een uitstoot van 3,9 ton per inwoner. Voor Gouda geldt dat zij een CO₂ uitstoot heeft van 4,7 ton per inwoner. De focus op windenergie door het plaatsen van windmolens levert een substantiële reductie op van de CO₂ uitstoot. Daarnaast levert het een belangrijke bijdrage aan het duurzaam opwekken van energie en kan een groot deel van de Alphenese huishoudens op deze manier van stroom worden voorzien. Echter, het nadeel van windmolens is de horizonvervuiling en de geluidsoverlast¹⁸.

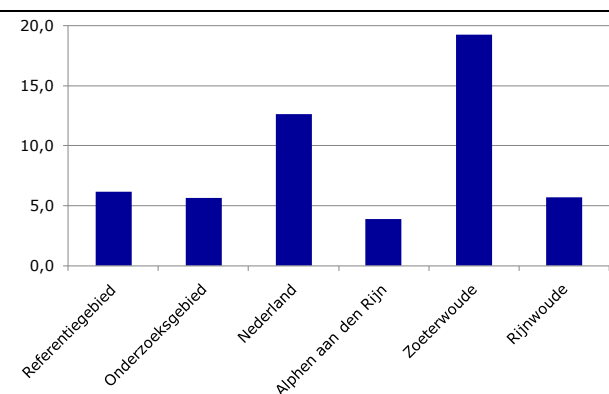
Provinciale Staten heeft zich terughoudend opgesteld om te investeren in windenergie in het Groene Hart. De mogelijkheid om langs de N11 bij Zoeterwoude windturbines te plaatsen is reeds van de baan.

Figuur 2.15 Uitstoot broeikasgassen (kg./inw.)

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

Figuur 2.16 CO₂ uitstoot (ton/inw.)

Bron: BelevingsGISAlterra, bewerking Rabobank

2.2 Oude Rijnzone

In de vorige paragraaf is de huidige ruimtelijke kwaliteit van Alphen aan den Rijn, Rijnwoude en Zoeterwoude in beeld gebracht. In deze paragraaf zal de ruimtelijke kwaliteit van de Oude Rijnzone worden beschreven aan de hand van de bestaande ontwikkelingsplannen.

De Oude Rijnzone is een landschap met een grote cultuurhistorische en archeologische waarde. Het kent een rijkdom aan industrieel erfgoed zoals meelfabrieken, silo's en oude steen- en pannenfabrieken. Alsmede de aanwezigheid van de Wierickerschans, de Hollandse Waterlinie en de restanten uit de Romeinse periode zijn van bijzondere waarde voor dit gebied. Naast de cultuurhistorische- en de archeologische waarde, heeft het ook een bijzondere geografische positie. De Oude Rijn is van oudsher een werkrivier.

¹⁸ <http://alphenaandenrijn.christenunie.nl>

Veel bedrijven hebben zich langs de oever gevestigd mede door de transportmogelijkheid die de rivier biedt. Daarnaast is het ook steeds meer een woonrivier geworden. Boerderijen en oude huizen van vroeger domineren het beeld. Door de verandering van werk- naar woonfunctie maken fabrieken en loodsen plaats voor woningen en appartementen. Het omliggende gebied kent vooral een agrarisch karakter.

De Oude Rijn heeft een gunstige en centrale ligging in het Groene Hart. Het is dichtbij Schiphol, Leiden, Amsterdam, Rotterdam (Airport en haven), Utrecht en Den Haag gelegen en kent daardoor een goede bereikbaarheid. Vanwege de gunstige ligging ten opzichte van de vier grote steden is het een aantrekkelijk vestigingsgebied voor bedrijven, maar ook om er te wonen. Hierdoor is de pendeldruk op het gebied groot. De aanleg van de N11 heeft dit deels kunnen verminderen. Door de toenemende mobiliteit, de vergrijzing en de ontgroening heeft het gebied een veranderende behoefte wat betreft de voorzieningen en de woonwensen¹⁹.

Overzichtskaart Oude Rijnzone

Bron: www.milieudefensie.nl

In de Transformatievisie Oude Rijnzone zijn vier speerpunten opgenomen voor het gebied:

1. Versterken van de landschapskwaliteiten

Het behoudt van natuurwaarden en een goede kwaliteit van het water is van belang voor een duurzame ontwikkeling van de omgeving. Een uitdaging hierin zit om de Oude Rijnzone op een goede manier te verbinden met het omliggende Groene Hart, zonder hierin de natuur en het water in haar kwaliteit aan te tasten.

2. Herstructurering en transformatie

Het gebied kent op vele plaatsen een rommelig ruimtegebruik. Hierdoor is de intrinsieke kwaliteit van het gebied niet optimaal benut. Herstructurering van verouderde bedrijventerrein moet leiden tot kwaliteitsverbetering en ruimtewinst. Hierbij kan gedacht worden aan een mix van grote en kleine bedrijven naast elkaar op één terrein en een goede verhouding tussen hoog- en laagbouw. Door ook de groenfunctie te stimuleren zullen bedrijventerreinen beter integreren in het gehele landschap.

¹⁹ Stuurgroep Oude Rijnzone 2006.

3. Nieuwe locaties voor wonen en werken

Binnen de Oude Rijnzone is ruimte voor kleinschalige verstedelijking. Hiermee kan invulling worden gegeven aan de behoefte om centraal te wonen en te werken binnen de Randstad. Uiteraard binnen de grenzen van wat het landschap aankan.

4. Benutten van en investeren in infrastructuur

Om de verstedelijking in goede banen te leiden en de ontsluiting te verbeteren, kan op de RijnGouweLijn met een aantal stations de infrastructuur beter worden ingericht en de automobilist een alternatief worden geboden.

Het toekomstbeeld focust zich op onderstaande doelen:

1. Verbeteren van de bereikbaarheid en ontsluiting
2. Ruimte bieden voor HMC-bedrijven
3. Oplossen van problemen van bedrijven die externe veiligheidsrisico's hebben
4. Het ontwikkelen van nieuwe en intensiveren van bestaande bedrijfsgrond
5. De ruimtelijke kwaliteit verbeteren
6. Het inzetten van parkmanagement

Een van de speerpunten binnen dit plan is de herstructurering van bedrijventerreinen. In de Oude Rijnzone gaat het in totaal om circa 300 hectare bedrijventerrein dat verouderd is. De bedrijventerreinen Rijnhaven (Alphen aan den Rijn, 100 ha) en Hoogwaard (Rijnwoude, 70 ha) hebben gezamenlijk een oppervlakte van 170 hectare. Van alle bedrijventerreinen zullen zij de meest omvangrijke herstructurering ondergaan. De ligging van Rijnhaven en Hoogwaard is aan weerszijden van de Oude Rijn en onderling kennen zij een sterke economische en strategische verbondenheid. Tevens hebben zij samen één geluidszone. Door deze ligging is van oudsher een groot aantal watergebonden bedrijven actief. De bedrijventerreinen Rijnhaven en Hoogwaard wordt helaas gekenmerkt door een achteruitgang van de kwaliteit van het vastgoed en de openbare ruimte. Aan de andere kant kennen zij een hoge economische functie. Vanuit de workshops met ondernemers werd het idee breed uitgedragen om van Rijnhaven een recreatief waterfront te maken. De omgeving leent zich mooi voor watergebonden bedrijvigheid. Door het aantrekken van watersportbedrijven en horeca kan Rijnhaven zich ontwikkelen tot een belangrijk recreatiegebied wat ook de woonfunctie kan versterken. Dergelijk gebied zal ook aantrekkingskracht op de jongeren uitoefenen.

Op beide bedrijventerreinen zijn zowel regionale als internationale bedrijven actief. In Rijnhaven bevinden zich voornamelijk transport- en handelsbedrijven. Grote bedrijven die hier gevestigd zijn, zijn o.a. Schouten Transport, Electrolux en Grimbergen. Blikvanger zijn uiteraard de Van der Valk-bedrijven. Verder wordt het gebied gekenmerkt door een hoog bebouwingspercentage van 80%. In Hoogwaard wordt het grootste gedeelte van de kavels gebruikt voor parkeren en opslag.

Grote bedrijven die hier gevestigd zijn, zijn o.a. Span Beton en Reco. De reden dat veel bedrijven zijn vertrokken uit dit gebied en de veroudering toeneemt, is de gebrekkige ontsluiting van Hoogwaard²⁰, wat leidt tot stagnatie van de economische ontwikkeling.

Vele bedrijventerreinen zijn sterk verouderd en dateren uit de jaren '70. Een gevolg hiervan is dat er een negatief vestigingsklimaat ontstaat voor bedrijven en dat zij wegtrekken, wat ook een vermindering van de werkgelegenheid betekent. Daarnaast biedt het ook geen aantrekkelijk perspectief voor andere bedrijven om zich te vestigen in de regio.

Dit zal tot een negatief vestigingssaldo van bedrijven leiden en een toenemende uitgaande forensenpendel. Gevolg hiervan is dat de concurrentiepositie verslechtert en de druk op de infrastructuur wordt vergroot.

Een ander aandachtspunt is dat door gebrek aan ruimte voor bedrijvigheid, er strenge eisen aan ondernemers worden gesteld. Hierdoor komen sommige bedrijven onder druk te staan. Dit geldt vooral voor de Hogere Milieu Categorie bedrijven, die voor zo'n 30% aan werkgelegenheid zorgen in de regio. Ondernemers signaleren een spanningsveld tussen het economische belang van HMC-bedrijven enerzijds, en de effecten op de woonbeleving anderzijds. Vanuit de primaire woonfunctie die de regio heeft, is verdere uitbreiding van HMC-bedrijven dan ook minder voor de hand liggend. Wel draagt clustering van HMC-bedrijven en focus op hoogwaardige maakindustrie bij aan beide belangen. Daarvoor is een provinciale aanpak en oplossing vereist.

2.3 Ontwikkelingsplannen voor Alphen aan den Rijn

In onderstaande paragraaf is een selectie opgenomen van de belangrijkste ontwikkelingsplannen voor Alphen aan den Rijn. In de workshop zijn de ontwikkelingsplannen besproken met het bedrijfsleven.

Overslagterminal

Een belangrijke ontwikkeling in de regio is de komst van de overslagterminal. Door de komst van de Tweede Maasvlakte in de Rotterdamse haven stromen straks miljoenen extra containers West-Europa binnen. Om deze containers het achterland in te krijgen, zal er een zwaardere belasting op het Nederlandse en regionale wegennet komen. Uiteraard heeft vervoer per trein en over het water de voorkeur, maar dat gaat niet voor alle containers op. In Alphen aan den Rijn zal vanaf 2011 een 'overslagterminal' in werking zijn die jaarlijks 150.000 tot 200.000 containers naar bedrijven in een straal van zestien kilometer rondom Alphen zal vervoeren. Dit zal ingrijpende gevolgen hebben voor de economie en de infrastructuur van de Rijnstreek. Verwacht wordt dat de overslagterminal met name door Heineken en Zeeman gebruikt zal worden. Hierbij wordt vanuit de ondernemers ²¹ de zorg geuit dat het belangrijk is om te voorkomen dat Alphen aan den Rijn een doorvoerhaven wordt. De overslagterminal zal dan alleen tot een zwaardere belasting van de toch al overbelaste infrastructuur leiden. Het is dus van belang om tijdig in kaart te brengen in hoeverre de extra vervoersbelasting tot knelpunten in de huidige infrastructuur zal leiden, zodat hierop passende maatregelen kunnen worden genomen.

²⁰ Bron: Masterplan Herstructurering Bedrijventerreinen Ouderijnzone 2006-2015.

²¹ Zie voetnoot 5

Belangrijk voor de lokale economie is om rondom de overslagterminal type bedrijven te laten vestigen die hier gebruik van kunnen maken en toegevoegde waarde kunnen bieden, zoals transportbedrijven en distributiecentra. Dit zal er voor zorgen dat er lokaal extra werkgelegenheid gecreëerd wordt.

Echter, vereist dit een grondige analyse van wat er via de overslagterminal vervoerd wordt. Het overall beeld van de overslagterminal wordt door ondernemers ²² vooral gezien als een kans voor de regio, en niet als een bedreiging voor de lokale omgeving.

Stadsvisie

Sinds enkele jaren is de gemeente Alphen aan den Rijn druk bezig om de stad toekomstgeraad te maken. Sinds 2004 wordt er gewerkt aan zo'n 5.000 nieuwe arbeidsplaatsen. Rond 2018 zullen er in de stad zo'n 5.500 woningen bijgekomen zijn. Buiten deze stadsgrenzen staat een toename van de woningen van rond de 8.000 à 10.000 gepland. Men tracht het 'dorpse' karakter van de woonwijken in stand te houden door middel van concentratie van allerlei voorzieningen als winkels, scholen, kinderopvang, huishoudservice voor werkenden, huisartsenpost, buurthuis, afhaalrestaurants etc.

Stationsgebied als toegangspoort tot Alphen aan den Rijn

Naast de bedrijventerreinen wordt ook het stationsgebied op de schop genomen. Centraal hierin staat de aanleg van een fiets- en voetgangerstunnel onder het spoor bij het station. Aan de kant van Kerk en Zanen, tussen het spoor en de Australiëlaan worden woningen en kantoren gebouwd. Hierbij wordt ook ruimte gemaakt voor voorzieningen zoals een kinderdagverblijf. Tevens worden aan de kant van het centrum nieuwe woningen en kantoren gebouwd. Dit is gunstig vanwege het dichtbij gelegen centraal station wat het aantrekkelijk maakt om te wonen en te werken. Het stations- en centrumgebied is een aantrekkelijk vestigingsgebied voor jong volwassenen. Bij de aantrekking van hoog-opgeleid talent en jongeren dient men rekening te houden met het type woningen. Leegstand van kantoorruimten zou gebruikt kunnen worden om appartementen en studio's in te richten. Naast de focus op de woonfunctie, biedt Alphen aan den Rijn voldoende ruimte voor kantoorlocaties. Het aantrekkelijker maken van het stationsgebied draagt bij aan een toenemend stedelijk karakter van Alphen aan den Rijn.

²² Zie voetnoot 5

3. Duurzaamheid in bedrijfsvoering

Onlangs was er op het nieuws dat bedrijven in deze huidige tijden van financiële crisis en recessie meer bezig zijn met de dagelijkse bedrijfsvoering om de toekomst van hun bedrijf te garanderen, dan een voorsprong te nemen op duurzaamheid. Dit geldt met name voor de industriesector, terwijl het beleid van de overheid juist gericht is op terugdringing van de CO₂ uitstoot. Hoe presteren ondernemers in de regio Rijnstreek op het gebied van duurzaam ondernemen? Wat stimuleert hen om het wel te doen en wat weerhoudt hen om het niet te doen? De antwoorden op deze vragen helpen de overheid, het bankwezen, Kamer van Koophandel en de ondernemersorganisaties om ondernemers te ondersteunen bij een duurzame bedrijfsvoering wat de lokale economie ten goede zal komen.

Om bovenstaande vragen te beantwoorden is er een online- enquête uitgezet onder circa 4700 ondernemers in de Rijnstreek. Hiertoe zijn adressenbestanden gebruikt van de ondernemersverenigingen in het onderzoeksgebied en de Kamer van Koophandel. Middels een email met een link naar de enquête werden de ondernemers uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Uiteindelijk hebben we 391 compleet ingevulde vragenlijsten retour ontvangen, een respons van 8%. Dit percentage is voldoende om betrouwbare uitspraken over het onderzoek te doen. Gedetailleerde tabellen met uitkomsten van de enquête zijn te vinden in de bijlage.

Deelname duurzaamheidsprogramma's nihil, maar duurzaam ondernemen wordt wel relevant gevonden

Zo'n 86% van de respondenten geeft aan *niet* betrokken te zijn bij een programma op het gebied van duurzaamheid. Ongeveer 4% zegt dat zij betrokken is bij een duurzaamheidsprogramma van de overheid. Een kleine 8% geeft aan betrokken te zijn bij een duurzaamheidsprogramma van een andere organisatie. Hierbij kan gedacht worden aan brancheorganisaties en Senter Novem. Tevens bleek dat er weinig gebruik wordt gemaakt van duurzaamheidsprogramma's die zijn opgezet vanuit de banken en de Kamer van Koophandel. Ondanks het feit dat ondernemers amper gebruik maken van de aanwezige duurzaamheidsprogramma's, acht circa 70% duurzaam ondernemen wel relevant. Het bedrijfsleven vindt dit vooral relevant vanuit het oogpunt van onderscheidend vermogen en een goede reputatie bij de consument. Dit geldt voor alle onderzochte sectoren. Opvallend is dat bij dienstverleners de gedachte heerst dat duurzaam ondernemen voor hen minder relevant is vanwege het rendement dat er uit te behalen valt: "Het is vooral goed voor je imago".

Industrie, bouw en handel doen het meeste aan energiebesparing

Bovengenoemde sectoren scoren vooral een hoog percentage (boven de 80%) op het gebied van besparing op verlichting. Dit is ook niet verwonderlijk wanneer men de grootte van dergelijke bedrijven in oppervlakte in ogenschouw neemt. Verlichting is kostbaar en wellicht de gemakkelijkste manier voor bedrijven om snel kosten te besparen. Tevens beweert een ruime meerderheid dat zij voorzichtig omgaan met verwarming en airconditioning in hun bedrijf. Voor het merendeel van de bedrijven in alle sectoren geldt dat zij in het bezit zijn van energiezuinige kantoorapparatuur.

Zo'n 56% van de industriële bedrijven claimt in het bezit te zijn van energiezuinige productieapparatuur. De handel- en de bouwsector scoren juist weer hoog op het gebied van gebouwisolatie. Zo'n 60% van de bedrijven heeft hierin geïnvesteerd. Vanuit de ondernemers wordt de visie gedeeld dat juist in de industrie en de bouw het meest te behalen valt aan duurzaamheid met betrekking tot energie en het meest kosteneffectief is. Dit vereist een andere manier van bouwen (andere systeemkeuze), het gebruik van koude- en warmte opslag en zonnepanelen²³. Om gebruik te maken van KWO is echter een vergunning van de provincie nodig. Daarnaast dienen er andere alternatieve brandstofbronnen te worden gebruikt.

Ook de centrale verwarming is een belangrijk aspect in het kader van energiebesparing. Echter zou de terugverdientijd wel nader onderzocht moeten worden. Energie vormt niet voor alle sectoren een belangrijke kostenpost waardoor dit niet standaard als prioriteit wordt gezien. Van de overheid wordt verwacht dat zij het bedrijfsleven ondersteunt bij de overgang naar duurzame energie en het promoten van energiebesparingsmaatregelen. De provincie is hier al enkele jaren mee bezig door subsidies te verstrekken voor projecten die innovatie- en duurzame energie als doel hebben en die de economie weer nieuwe impulsen kan geven.

Samenwerking in de keten belangrijke voorwaarde voor duurzaam ondernemen

Uit gesprekken met ondernemers²⁴ bleek dat duurzaam ondernemen vooral vanuit de keten gestimuleerd moet worden. Hieronder staan de belangrijkste uitkomsten:

- Ongeveer een derde van de onderzochte bedrijven in de industrie- en handelssector gaf aan onderdeel te zijn van een internationale keten.
- Het merendeel van de bedrijven geeft aan gebruik te maken van duurzame materialen in het bedrijfsproces en de voorkeur te hebben voor producten die over een zo'n klein mogelijke afstand worden vervoerd.
- Daarnaast prefereren zij leveranciers die een duurzame bedrijfsvoering hoog in het vaandel hebben staan en proberen zelf zo weinig mogelijk gebruik te maken van milieubelastende producten.
- De industrie, bouw en de handelssector scoren een hoog percentage (meer dan 60%) wat betreft het gebruik van milieuvriendelijk verpakkingsmateriaal.
- Voor alle sectoren geldt dat een minderheid van de bedrijven voorzien is van een milieukeurmerk of een duurzaamheidskeurmerk voor hun producten. Behalve in de handelssector, daar heeft de helft van het aantal bedrijven bovengenoemd keurmerk voor haar producten.

²³ Koude en warmte opslag werkt als volgt: grondwater wordt in de winter gebruikt om gebouwen en huizen te verwarmen. In de zomer om deze af te koelen. In de zomer wordt overtollige warmte in het grondwater opgeslagen. In de winter wordt dit verwarmde grondwater onttrokken en gebruikt voor verwarming.

²⁴ Workshop 'Duurzaamheid in bedrijfsvoering', Rabobank Rijnstreek

- Voor bedrijven in de handelssector is op het gebied van duurzaamheid het meeste te bereiken wanneer men kijkt vanuit de inkoop- en ketengedachte. Echter, er wordt verondersteld dat zij weinig invloed hebben op duurzame inkoop. Dat gebeurt eerder in de keten al door andere bedrijven die zich daarmee bezig houden. Het promoten van afbreekbaar verpakkingsmateriaal en het verbieden van het gebruik van plastic tassen zijn opties voor deze sector. Ook het transport zoveel mogelijk gezamenlijk proberen te realiseren komt het milieu ten goede.
- De ondernemers in de Rijnstreek zijn het unaniem met elkaar eens dat samenwerking binnen de eigen sector en in de keten absoluut noodzakelijk is om een duurzame bedrijfsvoering voor elkaar te krijgen. In de bouw wordt er bijvoorbeeld nog weinig samengewerkt wat echter wel zou moeten indien je duurzaam wilt bouwen. Alle sectoren zijn aan elkaar gekoppeld: de industrie en de bouw zijn gerelateerd aan transport, handel en dienstverlening.
- In het kader van duurzaamheid dient alles te worden gezien in het licht van de keten. Om dit te bewerkstelligen zijn regels nodig. Regels zullen het proces van duurzaam ondernemen versnellen. Regels en druk vanuit de overheid (vanaf 2010 gaat de landelijke overheid 100% duurzaam inkopen) zal zorgen voor de totstandkoming van een ander bewustzijn. Daarnaast gaven ondernemers aan een externe prikkel nodig te hebben om aan duurzaam ondernemen te doen. Tegelijkertijd stellen zij dat er wel degelijk een drive (eigen bewustzijn) dient te zijn vanuit de ondernemer zelf.

Inzet van financiële instrumenten voor een duurzame bedrijfsvoering over het algemeen laag

In alle sectoren gaf zo'n 90% van de bedrijven aan dat zij het belangrijk vinden dat banken duurzaamheid in hun producten of diensten opneemt. Tegelijkertijd maakt een flinke minderheid gebruik van deze diensten en producten. In de industrie- en dienstensector lag dit gebruik wat hoger: een vijfde van de bedrijven heeft een spaarrekening of een belegging waarin duurzaamheid centraal staat. Ten opzichte van de inzet van overige financiële instrumenten kunnen we stellen dat:

- Circa 20% van de bedrijven in de industrie- en bouwsector maakt gebruik van subsidieregelingen. Voor de overige sectoren liggen deze percentages veel lager.
- Bijna 30% van de industriële bedrijven investeert in innovatieprojecten. Voor de dienstverlening geldt dit voor een kwart van de onderzochte bedrijven. Hieruit mag geconcludeerd worden dat innovatie als belangrijk wordt ervaren door ondernemers.
- De industrie werkt vooral samen met kennisinstellingen op het gebied van innovatie. De dienstverlening werkt op dit gebied vooral samen met klanten.

- Ondernemers claimen dat zij een financiële prikkel nodig hebben om duurzaam te ondernemen. Dit dient in de vorm te zijn van beloningen. Subsidies worden niet gezien als een wenselijk stimuleringsmiddel. Door ondernemers te belonen zal dit een constante innovatie bevorderen.

Handelssector speelt het meest in op de toenemende vraag naar duurzame producten

Vanuit de consument neemt de vraag naar duurzame producten steeds meer toe. De detailhandel wordt geacht hier zo snel mogelijk op in te spelen. Als gevolg van strengere regels van de overheid worden producten duurder. Momenteel zijn duurzame producten duurder dan niet-duurzame producten. Vooralsnog geldt voor de meeste consumenten dat prijs een doorslaggevende factor is bij de keuze voor een product. Om de verkoop van duurzame producten te stimuleren, zouden deze juist goedkoper moeten worden gemaakt. Om duurzame producten te ontwikkelen werken industriële bedrijven het meest samen met collega-ondernemers. De overheid dient hiertoe wel het goede voorbeeld te geven. Het beleid van de overheid om per 2010 duurzaam te gaan inkopen geeft een signaal af aan de markt en kan stimulerend werken voor bedrijven (concurrentiekracht). Daarnaast dient kennis omtrent duurzaamheid te worden 'vermarkt'.

Extra regelgeving vereist om duurzaam ondernemen te stimuleren

Ondernemers willen meer regelgeving op het gebied van duurzaam ondernemen. Frappant maar waar. Bij de implementatie van milieumaatregelen blijkt dat er veel tegenstrijdige regelgeving bestaat wat het milieu juist zwaarder belast. Een mooi voorbeeld werd gegeven door een ondernemer wiens verblikken in de vrachtwagen extra moest worden voorzien van karton. Dit hele pakket diende ook nog geseald te worden. De regels van de overheid zouden dus moeten worden getoetst op extra milieubelasting en tegenstrijdigheid. Daarnaast hebben lange en onheldere procedures bij contacten tussen de overheid en het bedrijfsleven een negatieve invloed op het ondernemersklimaat. Regels zijn nodig, maar er zijn ook veel regels die ondernemers kunnen missen. Wel dienen ondernemers inspraak te hebben in nieuw op te stellen regels voor het verhogen van het verantwoordelijkheidsgevoel en commitment. Tevens kwam naar voren dat regelgeving geen nut heeft als het alleen maar regionaal en nationaal wordt uitgedragen. Om duurzaam ondernemen te borgen, is het van belang dat regels internationaal worden gehandhaafd, waarbij ook het toezicht moet worden verbeterd.

Bijlagen

Geraadpleegde bronnen

Alterra Rapport 868 (2004).

CBS. Kennis en Economie 2008.

Ecorys (2003). ROM Oude Rijnzone.

Ecorys (2009). Winst maken van het beroepsonderwijs.

Gemeente Leidschendam-Voorburg (2007). Integrale gebiedsvisie voor Stompwijk.

Gemeente Leidschendam-Voorburg (2005). Economische beleidsbrief : "Ondernemen met een positieve balans".

IBIS Bedrijvenregistratie.

Infodesk bedrijventerreinen Zuid-Holland.

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rijnland (2004). Werkvisie Oude Rijnzone. *Winst in ruimte en kwaliteit*.

LNBO (2006). Masterplan herstructurering bedrijventerreinen Oude Rijnzone 2006-2015.

Provincie Zuid-Holland. Beheerst groeien 2002-2020.

Provincie Zuid-Holland (2008). Economische Visie 2008.

Rabobank (2009). Economisch Kwartaalbericht. September 2009. Kennis en Economisch Onderzoek.

Rabobank (2009). Visie 2010 – Hoop op herstel.

Stec Groep (in opdracht van de Taskforce (her)ontwikkeling Bedrijventerreinen) (2008). Samenvatting 'Quickscan grondprijzen in de bedrijventerreinenmarkt'.

STOGO onderzoek + advies Han Olden (2005). Een alternatieve bedrijventerreinstrategie voor de Oude Rijn Zone.

Stuurgroep Oude Rijnzone (2006). Kwaliteitsatlas Oude Rijnzone/Ruimtelijke kwaliteit Oude Rijnzone.

Veeneklaas F.R. en M.H.G. Custers (2009). Anticiperend landschapsbeleid. Katern 2: Demografie en wonen.

VNG (2001). Bedrijven en milieuzonering.

Overige bronnen:

Duurzaam ondernemen: <http://www.duurzaam-ondernemen.nl/>

Groene Hart: site over alle ontwikkelingen en projecten van het Groene Hart.
www.groenehart.nl

Milieudefensie. www.milieudefensie.nl

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. www.minlnv.nl

Politiek: <http://alphenaaandenrijn.christenunie.nl>

Rijngouwelijk. www.rijngouwelijk.nl

Workshop 'Duurzame ontwikkeling lokale economie', 7 oktober 2009.

Workshop 'Duurzaamheid in bedrijfsvoering', 8 oktober 2009.

SWOT van de Rijnstreek met betrekking tot duurzame economische groei

Aan de hand van de onderzoeksresultaten, is hieronder een SWOT analyse gemaakt die als samenvatting dient van de belangrijkste eigenschappen die de Rijnstreek kenmerkt.

<p>Sterkte Bedrijven/regionale economie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategisch ligging in de Randstad • Ruimtelijke mogelijkheden voor logistiek • Forse investeringsimpuls stationsgebied en Stadshart profileert gebied • Revitalisering van bedrijventerreinen leidt tot aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven • Brede sectorstructuur • Beeldbepalend en vooraanstaand industrieel complex Zoeterwoude • Hoge bedrijvendynamiek (veel starters) • Goede economische prestaties bedrijven Alphen aan den Rijn en Rijnwoude • Hoge investeringsratio • Relatief veel werkgelegenheid in Zoeterwoude <p>Wonen/bevolking</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aantrekkelijke woonomgeving • Mix van verschillende woonklimaten, waardoor 'voor elk wat wils' • 'Eigenheid' gebied en deelgebieden • Substantiële groeiplannen trekken nieuwe inwoners • Hoge binding en identiteit kleinere kernen, Stompwijk <p>Landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relatief veel 'groen en blauw' in de Randstad; unieke karakter Oude Rijn • Concentratie van geluid en lawaai 	<p>Zwakte Bedrijven/regionale economie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monocultuur (agrarisch) in (Boskoop) • Economisch presteren bedrijven Zoeterwoude blijft achter • Gemiddeld lage arbeidsproductiviteit (vnl. bepaald door sectorstructuur en geringe kapitaalintensiteit) • Geen hoogwaardige bedrijventerreinen • Slechte bereikbaarheid Hoogewaard • Achterstallig onderhoud bedrijventerreinen (m.n. Rijnhaven en Hoogewaard) <p>Wonen/bevolking</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krimp beroepsbevolking • Aantasting woonklimaat door geluidsoverlast en drukke infrastructuur (m.n. A4) • Hoge bevolkingsdruk (AdR) <p>Infrastructuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel uitgaande pendel /belasting infrastructuur • Slechte bereikbaarheid Stompwijk <p>Landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Negatieve score horizonvervuiling
---	---

Kansen

Bedrijven/regionale economie

- Economisch beleidsplan Provincie Zuid-Holland
- HMC-bedrijven goed voor (lokale) economie en arbeidsmarkt. Stuwende werkgelegenheid.
- Ontwikkeling parkmanagement
- Verdichting van de economie
- Ontwikkeling agrarisch gebied
- Groeimogelijkheden binnen het Groene Hart (AdR)

- Profileringsmogelijkheden als DE vestigingsplaats van de Randstad
- Stadseconomie Alphen; streek-verzorgende functie
- Ontwikkeling Alphen als alternatief voor de 4 grote steden
- Hoog investeringsniveau geeft basis voor vernieuwing
- Specialisatie en wereldtop in Boskoops agrocomplex
- Overslagterminal biedt werkgelegenheid en duurzame logistieke mogelijkheden voor de transportsector
- Aansluitingsmogelijkheden bij regio Leiden en Schiphol (dienstverlening, science)
- Kennisnetwerk voor bedrijven om innovatie te stimuleren en kennisdeling
- Samenwerking bedrijfsleven en onderwijs voor verhoging arbeidspotentieel

Wonen/bevolking

- Kwaliteitssprong van het woonklimaat door nieuwbouwplannen

Infrastructuur

- Beleidskeuze voor meer werk verlicht de negatieve woon-werkbalans
- Lijn 19, Randstadrail, betere ontsluiting Stompwijk
- Rijnouwelijijn
- Verlenging van de N11 richting de kust

Landschap

- Duurzaamheid verankeren in de Transformatie Oude Rijnzone
- Ruimte in Stompwijk

Bedreigingen

Bedrijven/regionale economie

- Biedt de regio op termijn voldoende perspectief voor HMC-bedrijven en zijn de ruimtelijke investeringen op de lange termijn nog rendabel?
- Restrictief beleid Groene Hart blijft onzekere factor
- Positie industrie in Nederland niet onbedreigd

- Concurrentiekracht arbeidsintensieve sectoren staat onder druk
- Investering in nieuwbouw doet waarde van bestaand aanbod verouderen

Wonen/bevolking

- Migratiesaldo-0 beleid leidt tot versnelde vergrijzing en vermindering kansen (eigen) starters
- Hoog aandeel laagopgeleiden in Rijnwoude
- Op middellange termijn dreigend tekort aan (hoogopgeleid technische) arbeidskrachten
- Verlies aan dynamiek en vergrijzing in kleinere kernen

Infrastructuur

- Druk op infrastructuur remt kansen logistiek

Bedrijventerreinen

De bedrijventerreinen die in onderstaande tabellen zijn weergegeven, zijn de terreinen die qua oppervlakte tot de grootste behoren van het gebied of zijn opgenomen in het ontwikkelingsplan van de Oude Rijnzone.

Kenmerken bedrijventerreinen onderzoeksgebied

Bedrijventerreinen	Alphen aan den Rijn		
	Molenwetering	Rijnhaven	Stationsomgeving
Oppervlakte bruto ha	107,4	102	24,3
Prijs m2 (Marktprijs excl. BTW)	Min. 300 Max. 325	Min. Max.	Min. 123 Max.
Milieucategorie	4	5	2
Max. bebouwingspercentage	75	70	Onbekend
Max. bouwhoogte	15	20	25
Type herstructurering	Geen	Revitalisering	Herprofilering
Terreintype	Distributiepark Gemengd/Industrie	Gemengd Industrie	Kantoren
Bereikbaarheid	Rijksweg: goed	Rijksweg: goed	OV+Rijksweg: goed
Zichtlocatie	Ja	Nee	Nee
Parkmanagement	Nee	Nee	Nee
Aantal bedrijfsvestigingen	220	250	Onbekend
Aantal arbeidsplaatsen	4525	4133	Onbekend

Bron: Provincie Zuid-Holland/Infodesk Bedrijventerreinen

*Prijs per m² zijn slechts indicatief.

Kenmerken bedrijventerreinen onderzoeksgebied

Bedrijventerreinen	Rijnwoude		Zoeterwoude	
	Hoogwaard	Grote Polder	Barre Polder (Heineken)	Oosthoekterrein
Oppervlakte bruto ha	70	60,3	78	9,8
Prijs m2	Min.	Min.	Min.	Min.
(Marktprijs excl. BTW)	Max.	Max.	Max.	Max.
Milieucategorie	5	4	5	4
Max. bebouwingspercentage	40	70	Onbekend	Onbekend
Max. bouwhoogte	10	21	Onbekend	Onbekend
Type herstructurering	(externe) ontsluiting verbeteren	Revitalisering	Uitbreiding	Revitalisering
Terreintype	Industrie	Distributiepark	Industrie	Gemengd
		Gemengd	Solitair	Detailhandel
Bereikbaarheid	Matig ontsloten	Rijksweg: goed	OV+Rijksweg: goed	Rijksweg: goed
Zichtlocatie	Nee	Ja	Nee	Nee
Parkmanagement	Nee	Ja	Nee	Nee
Aantal bedrijfsvestigingen	33	120	Onbekend	35
Aantal arbeidsplaatsen	670	2523	Onbekend	453

Bron: Provincie Zuid-Holland/Infodesk Bedrijventerreinen

Groene Hart gemeenten

Aalsmeer	Moordrecht
Abcoude	Nederlek
Alblasserdam	Nieuwegein
Alphen aan den Rijn	Nieuwerkerk a/d IJssel
Amstelveen	Nieuwkoop
Bergambacht	Nieuw- Lekkerland
Bodegraven	Ouder- Amstel
Boskoop	Ouderkerk
Breukelen	Oudewater
De Ronde Venen	Papendrecht
Giessenlanden	Reeuwijk
Gorinchem	Rijnwoude
Gouda	Schoonhoven
Graafstroom	Sliedrecht
Hardinxveld-Giessendam	Teylingen
Hilversum	Uithoorn
IJsselstein	Vianen
Kaag en Braassem (voormalig Alkemade en Jacobswoude)	Vlist
Leerdam	Waddinxveen
Leiden	Weesp
Leiderdorp	Wijdmeren
Leidschendam-Voorburg	Woerden
Liesveld	Zederik
Loenen	Zevenhuizen- Moerkapelle
Lopik	Zoetermeer
Maarsse	Zoeterwoude
Montfoort	

Emissieregistratie

Wat is de Emissieregistratie?

Hier staan alle data opgeslagen van de ongeveer 350 belangrijke stoffen en stofgroepen die aan nationale en internationale rapportageverplichtingen voldoen. Deze data zijn vastgelegd voor de emissies van bodem, water en lucht. Emissieregistratie geeft een actueel beeld over de aanwezigheid van stoffen bij de gemeten bronnen en biedt daardoor de juiste vergelijkingsinformatie. Doel van het registreren van de stoffen is om in kaart te brengen welke stoffen oorzaak zijn van de milieuproblemen, waar ze vandaan komen (de bron) en waar ze zich concentreren. Op die manier kan bijgehouden worden in welke richting het zich ontwikkelt (toename of afname van stoffen) en waar specifiek milieubeleid op moet worden gemaakt.

Stoffen

In de Emissieregistratie worden de gegevens van ruim 300 stoffen en stofgroepen verzameld. Periodiek wordt de stoffenlijst van de te monitoren stoffen bijgesteld. Daarvoor zijn de internationale rapportageverplichtingen leidend, zoals bijvoorbeeld het Kyoto Protocol, de Kaderrichtlijn Water, het 'European Pollution Release and Transfer Register' (E-PRTR) en diverse andere verdragen en richtlijnen in VN of EU kader. Daarnaast worden stoffen gemonitord waarvoor nationaal beleid is geformuleerd. De stoffenlijst wordt in nauw overleg met de betrokken beleidsdirecties van de ministeries van VROM, V en W en LNV opgesteld.

Broeikasgassen die meegenomen zijn in de berekeningen

Koolstofdioxide	
Zwavelhexafluoride	
Overige PFK's	
HFK 134a (C ₂ H ₂ F ₄)	
HFK 152a (Difluorethaan, 1,1-)	
HFK32 (Difluor-Methaan)	
HFK-23 (Trifluormethaan)	
HFK-125 (Pentafluorethaan)	
HFK-143a (111-Trifluorethaan)	
PFK 14 (Perfluormethaan)	
PFK 116 (Perfluorethaan)	

Bron: Emissieregistratie

Responsverantwoording

Onderstaande vijf branches zijn expliciet naar voren gekomen uit de enquête en de workshops. Onder de branche 'Anders' vallen bedrijven zoals reclamebureaus, webwinkels, kinderopvang, grafische vormgevers etc.

Kenmerken geënquêteerde bedrijven

Branche	Bedrijven
Industrie	18
Bouw	32
Handel	45
Dienstverlening	158
Anders	72
Totaal N=	325
% van totaal	83

NB: 391 forms completed

Branche	Gemiddelde omzet
Industrie	> 2.000.000
Bouw	> 2.000.000
Handel	> 2.000.000
Dienstverlening	< 100.000
Anders	< 100.000

Energiebesparingsmaatregelen

Energie	Industrie	Bouw	Handel	Dienstverlening	Anders
Besparingsmaatregelen op verlichting	89	84	80	60	57
Geïnvesteed in (gebouw)isolatie	39	59	62	33	29
Zuinige manier van omgaan met verwarming en airconditioning	61	75	71	48	47
In het bezit van energiezuinige kantoorapparatuur	61	75	76	63	61
In het bezit van energiezuinige productieapparatuur*	56	31	38	32	33
Houdt rekening met duurzaamheid bij keuze van bedrijfsauto	83	75	62	62	58

*NB: voor het overgebleven percentage bedrijven was dit niet van toepassing

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaamheid in de keten

Inkoop en Keten	Industrie	Bouw	Handel	Dienstverlening	Anders
Onderdeel van een internationale (productie)keten	33	9	27	9	6
Gebruik van duurzame materialen in het bedrijfsproces	83	75	78	47	51
Voorkeur voor product dat over de kleinste mogelijke afstand wordt vervoerd	67	66	64	53	42
Keuze voor leveranciers die duurzame bedrijfsvoering hoog in hun vaandel hebben staan	83	69	73	56	53
Zo weinig mogelijk gebruik van milieubelastende producten	89	72	78	66	64
Gebruik van milieuvriendelijke verpakkingen	78	63	73	44	43
Letten er op dat grondstoffen en halffabricaten duurzaam verkregen/geproduceerd zijn	56	44	58	20	19
Producten zijn voorzien van milieu-keurmerk/duurzaamheidskeurmerk	39	31	49	15	17
Probeert zoveel mogelijk vervuiling tijdens het productieproces te voorkomen	72	66	62	33	36
Houdt rekening met het cradle-to-cradle principe, product life cycle	83	56	56	21	18

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Gebruik van financiële instrumenten

Financieel	Industrie	Bouw	Handel	Dienstverlening	Anders
Vindt het belangrijk dat de bank duurzaamheid in haar producten/diensten opneemt	94	91	93	92	89
Maakt gebruik van subsidieregelingen	22	19	13	9	11
Qua investeringen betrokken bij innovatieprojecten	28	19	22	24	18
Maakt gebruik van duurzaam sparen en beleggen	22	16	11	22	8

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaam ondernemen in relatie tot marketing en verkoop

Marketing en Verkoop	Industrie	Bouw	Handel	Dienstverlening	Anders
Speelt in op de toenemende vraag naar duurzame producten	78	66	89	34	31
Werkt samen met collega-ondernemers om nieuwe duurzame producten/diensten te ontwikkelen	56	38	49	20	14
Adviseert klanten over milieu-vriendelijke alternatieven en/of duurzaam gebruik van product	72	75	56	37	32

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaam ondernemen in relatie tot regelgeving

Regelgeving	Industrie	Bouw	Handel	Dienstverlening	Anders
Houdt zich aan de regelgeving	94	100	96	82	82
Zorgt voor gescheiden bedrijfsafval*	78	72	67	70	76
Ervaart veel regeldruk vanuit de overheid wat leidt tot vertraging van projecten	39	28	38	18	11
Maakt gebruik van duurzaamheidscertificaten	44	41	27	9	11

*NB: voor het overgebleven percentage bedrijven was dit niet van toepassing

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Onderstaande tabellen hebben betrekking op de overige branches die uit de enquête naar voren zijn gekomen. Vanwege hun kleinere respons per branche zijn zij gebundeld onder 'overige sectoren' en hebben betrekking op de agrarische sector, horeca & recreatie, transport, automotive, publieke sector en persoonlijke verzorging.

Kenmerken geënquêteerde bedrijven

Branche	Bedrijven
Landbouw, tuinbouw	8
Horeca & Recreatie	13
Transport	15
Automotive	6
Publieke sector	16
Persoonlijke verzorging	8
Totaal N=	66
% van totaal	17

NB: 391 forms completed

Branche	Gemiddelde omzet
Overige sectoren	36% vd bedrijven < 100.000

Energiebesparingsmaatregelen

Energie	Overige sectoren
Besparingsmaatregelen op verlichting	58
Geïnvesteed in (gebouw)isolatie	33
Zuinige manier van omgaan met verwarming en airconditioning	50
In het bezit van energiezuinige kantoorapparatuur	45
In het bezit van energiezuinige productieapparatuur*	21
Houdt rekening met duurzaamheid bij keuze van bedrijfsauto	61

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaamheid in de keten

Inkoop en Keten	Overige sectoren
Onderdeel van een internationale (productie)keten	9
Gebruik van duurzame materialen in het bedrijfsproces	55
Voorkeur voor product dat over de kleinst mogelijke afstand wordt vervoerd	56
Keuze voor leveranciers die duurzame bedrijfsvoering hoog in hun vaandel hebben staan	58
Zo weinig mogelijk gebruik van milieubelastende producten	65
Gebruik van milieuvriendelijke verpakkingen	55
Letten er op dat grondstoffen en halffabricaten duurzaam verkregen/geproduceerd zijn	36
Producten zijn voorzien van milieu-keurmerk/duurzaamheidskeurmerk	29
Probeert zoveel mogelijk vervuiling tijdens het productieproces te voorkomen	44
Houdt rekening met het cradle-to-cradle principe, product life cycle	29

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Gebruik van financiële instrumenten

Financieel	Overige sectoren
Vindt het belangrijk dat de bank duurzaamheid in haar producten/diensten opneemt	85
Maakt gebruik van subsidieregelingen	15
Qua investeringen betrokken bij innovatieprojecten	26
Maakt gebruik van duurzaam sparen en beleggen	12

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaam ondernemen in relatie tot marketing en verkoop

Marketing en Verkoop	Overige sectoren
Speelt in op de toenemende vraag naar duurzame producten	52
Werkt samen met collega-ondernemers om nieuwe duurzame producten/diensten te ontwikkelen	29
Adviseert klanten over milieu-vriendelijke alternatieven en/of duurzaam gebruik van product	29

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Duurzaam ondernemen in relatie tot regelgeving

Regelgeving	Overige sectoren
Houdt zich aan de regelgeving	91
Zorgt voor gescheiden bedrijfsafval*	70
Ervaart veel regeldruk vanuit de overheid wat leidt tot vertraging van projecten	26
Maakt gebruik van duurzaamheidscertificaten	14

**NB: voor het overgebleven percentage bedrijven was dit niet van toepassing*

NB: Bovengenoemde cijfers zijn percentages bedrijven

Colofon

Titel

Op naar een duurzame economische ontwikkeling van de regio Rijnstreek

Ondertitel

Onderzoeksresultaten 'Kracht van de Rijnstreek'

Auteurs

Drs. W. van der Velden (Kennis en Economisch Onderzoek, Rabobank Nederland)

C.C. Briesen MSc. (Kennis en Economisch Onderzoek, Rabobank Nederland)

Publicatiedatum:

Februari 2010

Website:

Deze studie is te lezen en te downloaden op internet via www.rabobank.nl/rijnstreek

In opdracht van:

Kamer van Koophandel

Vereniging van Ondernemingen in Alphen aan den Rijn e.o. (VOA)

Gemeente Alphen aan den Rijn

Rabobank Rijnstreek

© Rabobank Nederland, 2010

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande toestemming van Rabobank Nederland.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print, microfilm or any other means without written permission by Rabobank Nederland.